

VÁSÁRHELYI LÁTÓHATÁR

Művészet – Irodalom – Helytörténet | XI. évf. | 32. sz. | 2020/2. | 450,-Ft
www.vasarhelyilatohatar.hu

EIFERT JÁNOS | KETTŐSTUDAT

GALÉRIA

Bozó Kálmán

Eifert János

Kéri László

Máté Hunor

Ocsovszky László

Papageorgiu Andrea

Rózsa Luca Sára

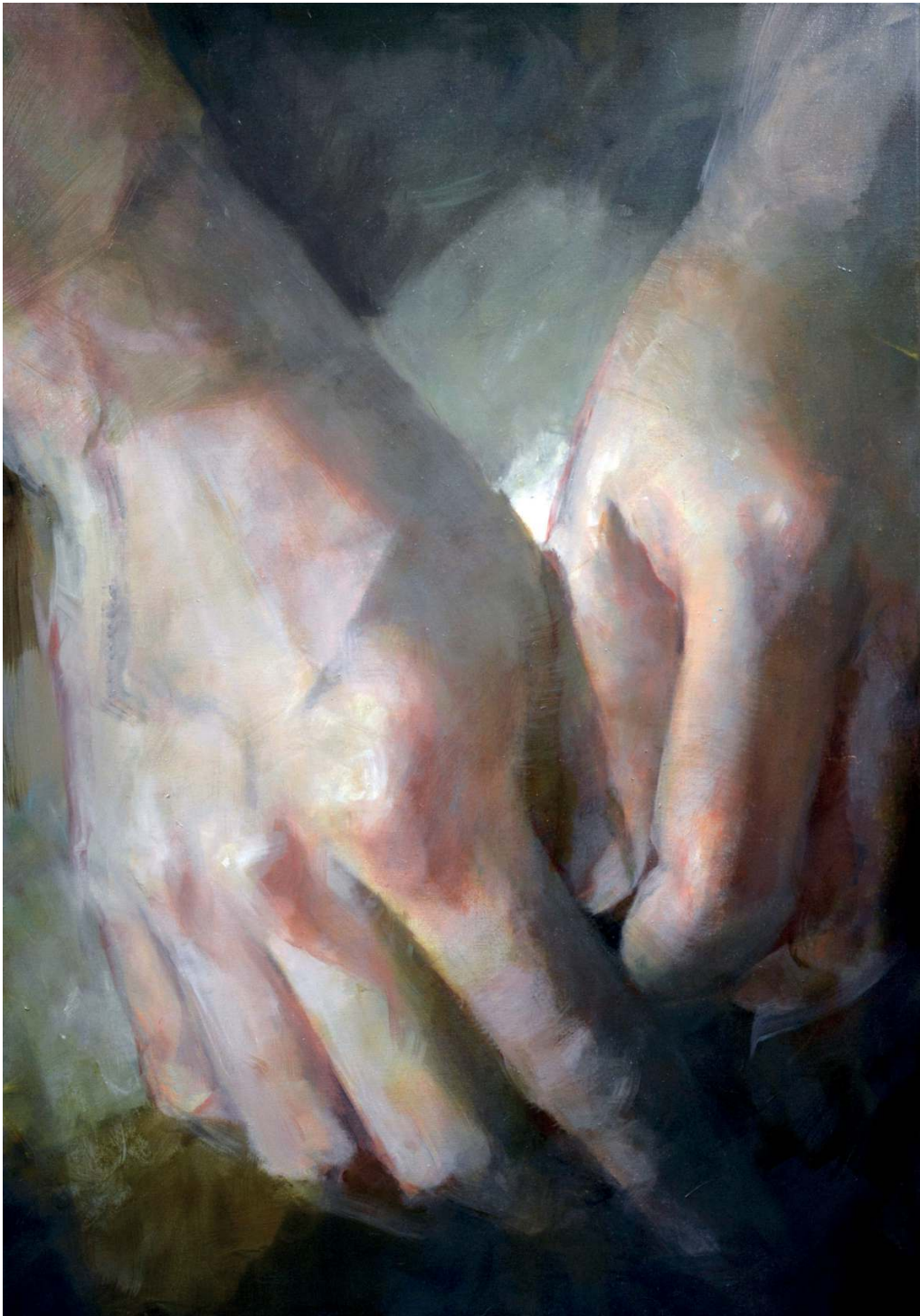
Sonkoly Tibor

Szabó Klára Petra

Szalay Ferenc

Szuharevszki Mihály

Verebes György

VEREBES GYÖRGY | TITOK
2020 | OLAJ, VÁSZON | 100 x 70 CM

Forrás: Tornyai János Múzeum. Fotó: Verebes György

MŰVÉSZET ÉS KULTÚRA A KORONAVÍRUS UTÁN

Egy „elmaradt tavasz” áll mögöttünk. Bezártak a kiállítások, elmaradtak a színházi előadások és koncertek, az online térbe szorult a társasági élet. Most, a nyár beköszöntével, ahogy a kulturális élet újraindulását ünnepeljük, eljött annak is az ideje, hogy levonjunk néhány tanulságot városunk és a kultúrához való viszonyunkról.

A művészeti és a kulturális élet a vírus által leginkább felforgatott területek közé tartozott. A gazdasági károk is jelentősek voltak, ám még fontosabb, hogy a karantén rávilágított, a művészet olyan terület, amelynek materiális hasznát nem tudjuk azonnal elkönyvelni, de érezzük, hogy szükségünk van rá és hozzájárul életünk megszépítéséhez. Milyen jó harmonikus környezetben tölteni a bezártság hónapjait egy olyan lakásban, házban, amelyre megnyugtató ránézni, amely minket tükröz! Egy szép festmény, egy gyönyörű bútor, egy díszes kiadású könyv mind-mind hozzájárulnak ahhoz, hogy otthonosabban érezzük magunkat lakóhelyünkön. E sorok olvasóinak nagyrészt Hódmezővásárhelyen.

Hódmezővásárhelyiként a világot mindig egy kicsit vásárhelyi perspektívából látjuk. Számomra a nem Vásárhelyen töltött karantén világított rá ennek igazságára. Hódmezővásárhelyiként jóleső érzés egy vásárhelyi könyvet elolvasni, egy vásárhelyi művész albumát fellapozni, amelynek sorai között, képeiben önmagunkra ismerhetünk. Fontos, hogy megbecsüljük ezeket a művészeket, intézményeket, hagyományokat! Támogassuk azokat a művészeket, akik elvesztették fellépési lehetőségeiket! Mutassuk meg, hogy velük is tudunk szolidaritást vállalni! A karantén végével pedig gondoljuk át, hogy mit adott nekünk Hódmezővásárhely gazdag kulturális és művészeti élete, és hogyan tudnánk ebből valamit visszaadni ennek a városnak!

Rögtön van is egy javaslatom! A karantén alatt újraolvastam Németh László klasszikus vásárhelyi regényét, az *Égető Esztert*. A könyvet befejezve kezdtem el azon gondolkodni, hogy melyek azok a Hódmezővásárhelyről szóló könyvek, amelyek a legtöbbet jelentették nekem. A teljesség igénye nélkül: Bibó Lajos: *Juss*, Kiss Lajos: *Vásárhelyi művészet*, Nagy Gyula: *Parasztélet a vásárhelyi pusztán*, Szentí Tibor: *Tanya* című könyve. Ezúton arra hívom fel a *Vásárhely Látóhatár* olvasóközönségét, juttassák el a szerkesztőségnek legkedvesebb tíz hódmezővásárhelyi könyvüknek a listáját, hogy a következő *Látóhatár* számban összeállíthassuk annak a tíz vásárhelyi könyvnek a listáját, amelyet mindenképpen el kell olvasni. Várjuk a javaslatokat!

2020. július 01.

Tóth Károly
művészettörténész

TARTALOM

TÓTH KÁROLY Művészet és kultúra a koronavírus után	3
FENYVESI FÉLIX LAJOS: VERSEK	5
TÓTH KÁROLY Egy művészbarátság emlékei – Szalay Ferenc	6
DOMOKOS TAMÁS — FEKETE EMIL Mindszent festője Bozó Kálmán	8
FELEDY BALÁZS Visszapillantás – Eifert János fotóművész kiállítása	10
CSÁNYI VIKTOR Posztókereskedők a Hód-tó partján	12
BÉRES MÁRIA Tetőcserépbe rejtett üzenetek	13
KŐSZEGFALVI FERENC Pilinszky János Németh Lászlónál Vásárhelyen	14
BENÁK KATALIN "A szürke ég alatt" – Emlékezés Ocsovszky Lászlóra	16
OCSOVSZKY LÁSZLÓ: VERSEK	17
BENÁK KATALIN Több mint <i>agora</i> – interjú Soós Csillával	18
MÁRKI-ZAY JÁNOS Zágon nénije	20
DOBOS IRMA Egy elszármazott emlékeiből	21
TERENDI VIKTÓRIA Vásárhelytől Európa széléig	22
BÉRES DEZSŐ ... És a másik tábla?	24
SULYOK CSABA A könnyűzenei műfaj útja Vásárhelyen	25
BERNÁTSKY FERENC Tapasztó Andor – fényképészből detektív	26
SAMU JÁNOS Krékits mestor emlékére	27
DOMOKOS TAMÁS Pro luventute	27
BENÁK KATALIN ▶ A foltvarrás varázsa – Pokomándy Zsuzsa ▶ Tradíció és modernitás – interjú Képiró Ágnessel	28 29
KÉPIRÓ ÁGNES A Tornyai János Múzeum képzőművészeti gyűjteményének legújabb darabjai	30
VÁSÁRHELYI LÁTÓHATÁR (Dobos Irma recenziója)	4

Vásárhelyi LÁTÓHATÁR

XI. évf. 32. szám

2020/2.

Művészet – Irodalom – Helytörténet

eLátóhatár | VI. évf. 9. szám

2020/1.

www.vasarhelyilatohatar.hu

Kiadja: Hód-Biotech Kft.

Felelős kiadó:
Dr. Fuchsz Máté

Szerkesztőség:

6800 Hódmezővásárhely,
Andrássy út 28A II/5. 2.

E-mail: benakk@gmail.com.

Telefon: 06 20 280 2529

Főszerkesztő:

Benák Katalin

Vendégszerkesztő:

Képiró Ágnes művészettörténész

Művészeti vezető:

Hézsó Ferenc festőművész

Nyelvi lektor: Takátsyné Farkas Irén

Szerkesztőség munkatársai:

Kiss Krisztina és Soós Csilla

Nyomda:

Szolyter Nyomda Hódmezővásárhely,

Benkő István nyomdavezető

Nyomdai előkészítés: Benák Katalin, Tóth Zsolt

HU ISSN 2061-8182 Ny.t. 163/0239/2/2010.

Közzététel:

Creative Commons (CC-BY-SA-4.0)

Nevezd meg!-Így add tovább!

A kézirat tartalmáért a szerző vál-

lal felelősséget. További információ:

www.vasarhelyilatohatar.hu

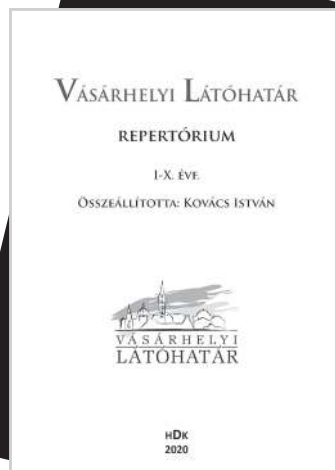
Támogatóink:

"Vásárhelyi könyvtárért"
Alapítvány

Dr. Dobos Irma

Euro és rubindiplomás geológus,
hidrogeológus

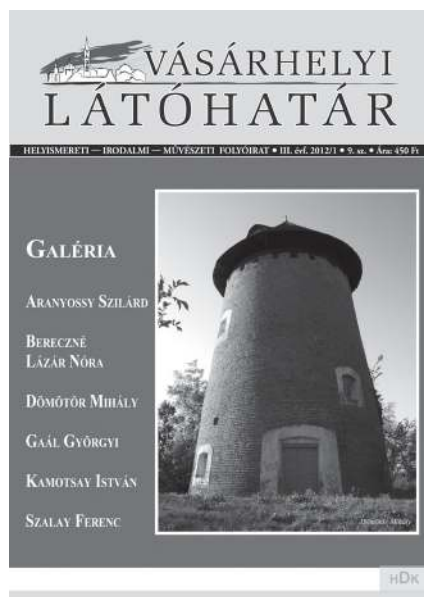
RECENZÍÓ

Kovács István
VÁSÁRHELYI LÁTÓHATÁR.
Repertórium: nyomtatott I-X.
és eLÁTÓHATÁR I-VI. évfolyam.
Hód-Biotech, Hmvhely, 2020.

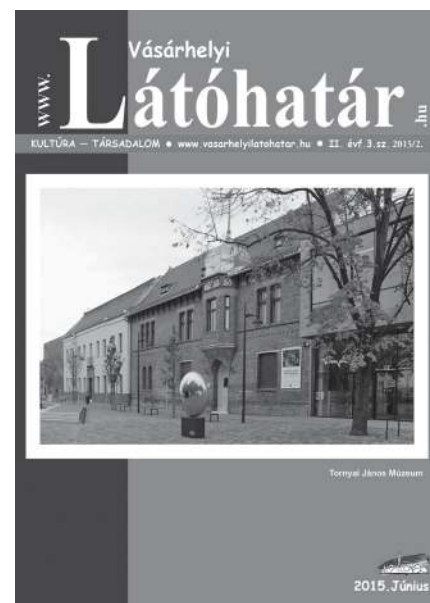
Vásárhely nagy létszámú és kultúr-igényes lakossága között sok író, költő itt született, de sokan itt találtak otthonra. Az értékes művek a sok olvasót helyben megtalálták, mint mindenütt az országban. Ilyen kiadvány volt korábban a *Juss*: Tornyai János festőművész kiváló munkája alapján, a *Délsziget*: földtani-földrajzi neve a déli országrészre utalva és *A Jövendő*. A sok jelentős szerzői név között sokunknak több még ma is ismerősen hangzik, de újak, és fiatalok is bőven akadnak közöttük.

Mivel búcsút kellett mondani ezeknek a kiadványoknak, ám igény mutatkozott rá, Fuchsz Máté fölkarolta ezt a küldetést, hogy a nagy örökséget a *Vásárhelyi Látóhatárral*

folytatja, hiszen a keletkezett űrt – ki lehet tölteni – úgy, hogy akik kevesebbet publikálnak, azok is tollat ragadhatnak. Ma már a XI. évfolyam gyarapítja mindazok könyvespolcát, akik évente egymás mellé tették a szebbnél szebb színes címlapos, A/4-es formátumú kiadványt. A kitűnő, változatos témájú közleményeket Benák Katalin szerkeszti. Nem véletlen tehát, hogy Kovács István szükségesnek látta, hogy az első tíz évfolyam anyagát feldolgozza úgy, hogy az alkalmas legyen a sokirányú keresésre.

A repertórium Benák Katalin lényegre törő *Ajánlója* után a szerző – tételszámmal ellátva – minden közleményt, képet felsorol. Így a nyomtatott formában megjelenő tíz évfolyam harminc számának utolsó tétele a 948. számot viseli.

Ehhez kapcsolódik az elektronikus *Vásárhelyi Látóhatár* addig megjelent anyaga, melynek témaköre az alcíme is egyben: *Kultúra, Társadalom*.

A folyamatos tételszámozásnak köszönhetően látható, hogy az utolsó közlemény az 1142. azaz tíz év termése.

A befejező rész a 89-127. oldal között a *Mutató a Vásárhelyi Látóhatár repertóriumához*, amelyben a földrajzi neveken kívül a személynevek és a közlemények jellegére, tartalmára, – ahol szükséges –, röviden utal. Ez a *Mutató* még a korszerű segédeszköz mellett is nagy segítség az olvasók részére, mert a szerző neve, vagy a keresett tárgy alapján könnyen meg tudják találni a szükséges írást, műalkotás reprodukcióját, fotókat.

Dobos Irma

FENYVESI FÉLIX LAJOS

EGY TÁVOLI VÁROS*

Eljöttem hozzád, Salvatore, a messzi Milánóba,
a temetőváros mély csendjében sírodat kerestem,
a köves út ciprusai közt zajtalan.
A Nap is segített: kopogott sugara botjával,
s neveden szólított: QUASIMODO.
A párás távolság vonata szelte át,
illatos narancssal megrakodva.
Elmentem hozzád, kivel közös a sorsunk:
infarktuszok sebeztek zörgő szívünket.
Szál virágot is hoztam, balatonfüredi
sötét földet egy orvosságosüvegben,
szétszórtam magányos sírján sok halottnak.
Mielőtt ide
indultam, kimentem kezébe-ültette hársfádra:
gyönyörű, óriás kastély, levelei szelíden
rezdülnek a szélben, szépen növekszik,
ősz-arany lombjai közt az idő zúg.
Én Itáliában terád gondoltam szüntelen,
a magát csontig emésztő istenkeresőre.
Árnyékod hullt, mint testvér-üzenet
ottani napjaimra... SALVATORE,
ha most élnél, és látnád a megőrzött
világot, szomorúság zuhanna szívedre,
pedig a költők szeretik a tiszta,
békés reggeleket, akkor is, ha gúnyt,
tövisből font koszorút kapnak.
Miért az ének? Miért a Teremtés,
hogyan legyünk Jézus kenyere és hala?
Írtál, szerettél, küszködtél:
ennyi volt. Egy pillanat.
Mintha puskagolyó vágódott volna
koponyádba. Agyvérzés. Jeleket írtál
a forró levegőbe jobb keziddel.

* A balatonfüredi költőverseny díjazott munkája

EGY RÉGEN ÉLT FÉRFIRÓL

Nemzetséged legjobbja:
A N D O N I O S Z hű fia - - -
szemem hív vissza most az időből,
hogy testet öltés előtt a délutánban,
te, különös, fura alak:
f e s t ő é s k ö l t ő
f u t ó é s d i s z k o s z v e t ő
Krisztus után 50-ben, hátad mögött
a szép, kegyetlen görög étellel,
küszködsz és kapkodsz a mulandó
percek után.
Művészet és szavak szent alkímistája,
sport megszállott nemes bajnoka,
soha nem adtad föl, küzdöttél, amíg
össze nem roskadtál, s büszke voltál,
hogy hajlíthatatlan férfierőd
egyre több ifjú társad követte.

A TENGER OSTIÁNÁL

Állok a közeli parton. Nézem, ahogy
lapozza a szél a hullámsorokat.
Megszólítom az ébredő tengert,
s mozdul a csillogó víztükör.
A vihar tépte lombok pihennek,
a fölkelő Nap első sugaraitól
– mintha Isten lassan szétnyíló
tenyere volna – fénybe borulnak a fák.
Nem messze két kopott halászhajó,
alvó, fehér vitorlások ringanak.
Nehéz szólani, hallgatom a mély csöndet.
A derengő távol vízgyöngyeit
két kézzel szórja a kék lángú hajnal.
Nincs, csak a szépség, tékozló ifjúság.
A végtelen tenger fia vagy.

EGY MŰVÉSZBARÁTSÁG EMLÉKEI

Szalay Ferenc újonnan előkerült művei

Szalay Ferenc festőművész (1931–2013) emléke előtt tisztelegve 2013 őszén jelentős életműkiállítást szervezett munkáiból a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeum. Akkor jelen sorok írója kapta a megtisztelő feladatot, hogy Kratochwill Mimivel közösen rendezze meg az *Aratás* című emlékkiállítást, és Nagy Imre múzeumigazgatóval közösen szerkessze meg a Szalay Ferenc életművét reprezentatív bemutató albumot. Több hónap megfeszített munkával sikerült létrehozni a kiállítást és megjelenhetett a katalógus is. Az életmű és a hagyaték feldolgozása során napról napra, hétről hétre kerültek elő újabb és újabb művek, főként családtagoktól, műgyűjtőktől, akik mind hálással és szeretettel tekintettek a Szalaytól ajándékba kapott vagy vásárolt művekre. Egy ilyen feltáró jellegű munka során is a teljes életmű megismerésére törekedtem, de valójában mindvégig tudtam, hogy lesznek olyan művek, amelyek nem fognak a kijelölt határidőn belül előkerülni. Ezért mindig különös érzés az, amikor egy ilyen nagyobb kutatást követően teljesen váratlan helyről bukkan elő a művész egy-egy vagy akár több műve. Így jártam 2019 őszén Szalay Ferenc régóta elfeledett műveivel is.

1. SZALAY FERENC | FÉRFI ÉS NŐI FEJ (RÉSZLET)

Az élete utolsó évtizedeiben Mártélyon élő Szalay Ferenc az 1960-as, 70-es években pontosan dokumentálta, felírta hogy hová, kihez kerültek képei. Kutatásaim során így sok műgyűjtőt, korábbi Szalay-kép tulajdonost sikerült felkeresnem és az egyes műveket beazonosítanom. 2019 őszén egy budapesti galériás megbízásom során jutottam el Veszprém Imre (1932–2013) szobrászművész egykori, nagyrészt már üres műtermébe, ahol meglepő élményben volt részem: Szalay Ferenc egy korai művét láttam meg teljesen váratlanul az egyik, pókháló és porlepte falon. Hogy kerülhetett ide Szalay Ferenc műve? A művész özvegye, Veszpréminé Kántor Éva megerősítette, hogy tényleg Szalay művét láthatom, ugyanis főiskolás éveik során nagyon jó barátok voltak. Szalay 1931-es, Veszprémi 1932-es születésű lévén, egy év eltéréssel kerültek a budapesti Képzőművészeti Főiskolára. Míg Szalay Pór Bertalan és Szőnyi István festőművészek korrek-túrái során sajtótította el a festészet és a murális falfestészet alapvetéseit, addig Veszprémi Imre a nyaranta Hódmezővásárhelyre művésztelepeket szervező Szabó Iván és a vásárhelyi Szántó Kovács János szobor alkotójaként híressé vált Somogyi József tanítványa volt a főiskolán. Nincs kétségem afelől, hogy Szalay és Veszprémi Szabó Iván legendássá vált vásárhelyi művésztelepein tölthettek annyi időt együtt, hogy barátok legyenek, és ez idő alatt akár egy műteremben is dolgozzanak.

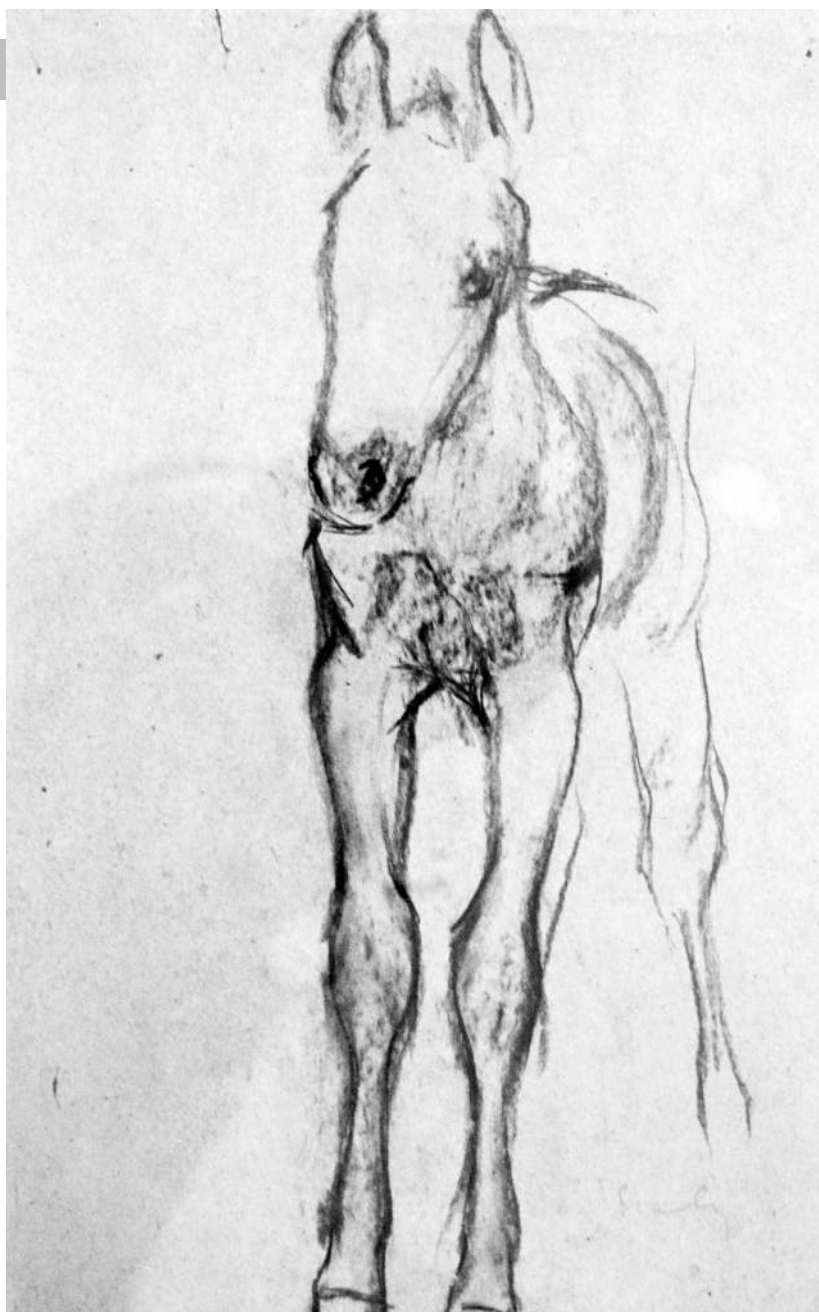
Mindketten a hódmezővásárhelyi művészeti élet termékeny korszakában, az 1950-es évek közepén kerültek az alföldi városba. Az 1953 utáni politikai enyhülés és az 1956-os forradalom közötti időszakban szervezte meg Almási Gyula Béla és Kurucz Dezső István a vásárhelyi művésztelepet, ekkor már jöttek a főiskolás művésznövendékek nyaranta, Galyasi Miklós igazgatósága alatt megindult az Őszi Tárlat szervezése. Minden nehézség és ideológiai korlát ellenére, az akkor itt megforduló művészeknek Hódmezővásárhely, a környező puszták, a mártélyi Tisza-part egyfajta szabadságot, kötöttségektől mentes, fiatalos, vonzó közeget jelentett. A kemény és embert próbáló, műtermek mélyén töltött főiskolai év után nyáron vonzó volt a piaci kofákat skiccelni, a mártélyi ladikokat rajzolni vagy csak a kiterjedt határban lovagolni.

Ez a hangulat vonzotta ide a fiatal művészetet, így Keserü Ilonát is, aki ugyancsak jó barátja volt Szalaynak és Veszprémi Imrének.

Mindhárman dunántúli származásúak voltak: Szalay Ferenc Mosonmagyaróváron, Veszprémi Imre balatonszabadi, Keserü Ilona pécsi családba született.

Szalay Ferenc végül úgy döntött, hogy Hódmezővásárhelyen telepszik le, Veszprémi Imre a fővárosban maradt, egy hűvösvölgyi állami lakást és műtermet kapott. Ez a műterem különleges helyen, a Molnár Farkas által tervezett, ám a második világháború miatt torzóban maradt Magyar Szentföld templom külső karéjához hozzáépített teremsorban volt. Itt kezdte művészpályáját Veszprémi, amely az 1990-es rendszerváltást követően olyan jelentős köztéri munkákban csúcsosodott ki, mint a budapesti Honvéd téren felállított Gulág áldozatainak emlékműve. Veszprémi Imre mindvégig itt, a Hűvösvölgyben élt, ám később háza mellett épített magának egy saját műtermet, amelyet most még a lebontása előtt tekinthettem meg. Ennek a falán találtam meg Szalay Ferenc egy korai, vélhetően az 1950-es évek végén készült szekkó munkáját, egy *Lovásokat* ábrázoló falfestményt. Ezen a darabon megjelenik Szalay akkori murális indíttatású kompozícióinak minden eleme: a hosszú horizont előtt két háttal álló lovas indul a zöld tavaszi vetésen, az előtérben, a jobb oldalon, egy közeli nézetben ábrázolt arc tűnik föl. Ez a kettősség, az elvágódást kifejező tekintet, és a képből kilovagló alakok szabadságkeresése nagyon jellemző Szalay 1950-es évekbeli, csak látszólagos nyugalmat tükröző, egyszerű formanyelvvel megfogalmazott műveire. A falhoz ácsszögekkel rögzített, ám önálló hordozóanyagra – tehát nem a falra festett – szekkót megtalálása után leválasztottuk a fali tartókról, így megmenekült a pusztulástól. Jelenleg restaurátor dolgozik a helyreállításán.

Veszprémi Imre egykori lakásában még egy hasonló kiszáritott (nem nedves, friss) falfelületre – olaszosan al secco – technikával készült, de már a falba helyett Szalay műre találtunk. (1. kép) Itt ugyancsak a közeli portrékivágáton egy fiatal férfi és nő arcképe látszik. A fiú bal oldalára, lefelé néz, jobb válla mögött sejtelmesen kitekint egy vörös hajú nő sejtelmes szempárja. A két arc közelsége finom intimitást hordoz, a stílusa, festésmódja alapján ugyancsak a *Lovásokkal* egykorú az 1950-es évek vége felé készült szekkón. Fejes Endre regényeinek, Jancsó Miklós filmjeinek fiataljait idézik a Szalay által rajzolt arcok, ugyanannak a reményekkel és vágyakozásokkal teli korszaknak a lenyomatai.

2. SZALAY FERENC | CSIKÓ

Ez a falba épített szekkó a Veszprémi-házaspár egykori lakásában található, ezt szerencsére nem fenyegeti a lebontás veszélye. A Szalay és Veszprémi közötti barátságot jól jelzi, hogy a festő egy harmadik, grafikai alkotást is adott barátjának. A *Csikó* (2. kép) című kis szénrajz, amely a vásárhelyi festő legkedvesebb témáját, egy fiatal kiscsikót ábrázol. Szembe nézetből ábrázolja a lovat, amelynek a fülei és a patái szinte lelőgnak a kompozícióról, ám épp ez a kifeszítettség, keret nélkülség adja meg az ábrázolás lendületességét.

Mint minden ilyen esetben, megnyugodva állapíthatom meg, hogy érdemes volt ezt a munkából fakadó hűvösvölgyi kirándulást megtennem, mert olyan Szalay-művet sikerült megmentenünk kollégáimmal, amely másként valószínűleg az enyészeté lett volna. Nyilván nem ezek Szalay Ferenc legjelentősebb művei, de mégis egy egyéni hangját kereső fiatal művész karakteres, egyéni vonásokkal felruházott művei. Műemlék- és műtárgyvédelmi szempontból is fontos, hogy mindig nyitott szemmel járjunk épített és művészeti örökségünk helyszínein, hogy ilyen alkotásokat meg tudjunk menteni a most felnövekvő, jövő generációknak!

Tóth Károly

MINDSZENT FESTŐJE BOZÓ KÁLMÁN

– AKINEK MECÉNÁSA BOLDIZSÁR ISTVÁN VOLT –

A II. világháborút követő gazdaságilag és politikailag is terhes időben, 1951-ben született Mindszenten. Mivel születésekor a mindszei Zöld Keresztben rendellenességet tapasztaltak nála, ezért kivizsgálásra Hódmezővásárhelyre szállították át. Ezzel el is kezdődött élete nagy kálváriája. Édesanyja, Elekes Ilona, a Mindszei Háziipari Szövetkezet bedolgozója, majd háztartásbeli; édesapja, Bozó József asztalos a helyi tanácsnál. (A keresztnév és a foglalkozás alapján óhatatlanul a Biblia jut az ember eszébe.)

Még két éves sem volt, amikor a konyha barna, kétajtós szekrényét telerajzolta. Később, a rajzolás szünetében „olvasott” és történeteket költött a képeihez.

Tóth Mária Elvira írja: „Emlékszem a folyosóról nyílt a konyha, melynek sarkában volt egy hatalmas, nagyon régi szekrény, alól nagy fiókokkal fából, amelyek telis-tele voltak fajtátekokkal, fakockákkal, amiből építeni lehetett – azt nagyon szerette – házakat, magas tornyokat készítettünk közösen. Nyáron a nagy, vén diófa alatt az udvaron volt annyi homok, hogy nagyon szeretett ott is homokvárat csinálni, de nem akármilyet, csodaszépek voltak, mint a mesekönyvekben.”

6 éves korában eltávolították a manduláját, de a nehéz, sípoló légzéssel járó tüdő és szív asztma (Asthma bronchiale, Asthma cardiale) egész életében hűségese kísérője maradt, és hozzájárult egyre lassuló beszédéhez is.

Általános iskolás korában Mihály Béla tanáraként, népművelőként őszintén segítette a kibontakozását. Délutánonként pedig rajztanárra, Tóth Emma/Emike néni képzőművészeti szak-körébe járt. Emike néni Kálmánnak élete végéig mentora és barátja maradt.

Mindszenten kezdte a gimnáziumot, ahol műszaki rajzra is Emike néni tanította. Az intézmény 1968-as megszűnése után két tanévig bejár Szentésre, és az érettségét már a Horváth Mihály Gimnáziumban teszi le (1970), majd recepciósként helyezkedik el az akkori Nagyközségi Tanácsnál.

Gimnáziumi éve alatt Hódmezővásárhelyre is bejárt, ahol a Petőfi Művelődési Ház – ma Bessenyei Ferenc Művelődési Központ – rajzsakkörében Fodor József vezetésével elsajátítja a festészet, rajzolás csínját-bínját. Fodor József 1969-től 1986-ig vezeti a rajzsakkört, ezt követően a Képzőművészeti Alap vásárhelyi és mártélyi alkotóházát gondozta.

Elképzeltető, hogy az előbb említett helyeken is találkozunk a mesterével Bozó Kálmán.

Kálmánt elsősorban a művészettörténeti stílusok foglalkoztatják, az építészet terén pedig a templomok, a francia kastélyok és a cseh várak izgatják. Autodidaktaként az angol, a német és az olasz nyelvet igyekszik elsajátítani, hogy megnyíljanak előtte a szak-könyvek és képzőművészeti albumok textusai.

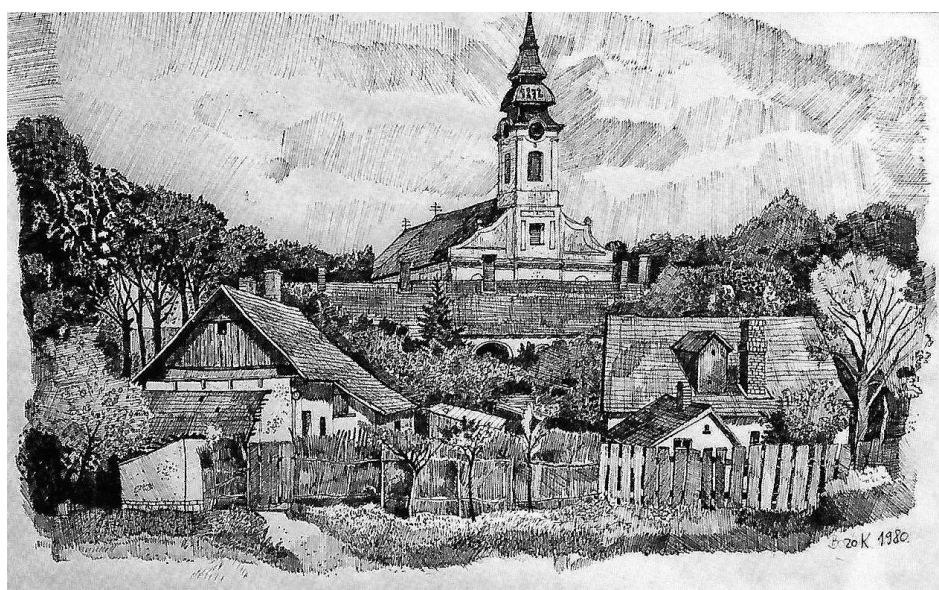
A könyvek szeretetét édesanyja génjeitől nyeri. „Nekem még ma is az olvasás a legkedvesebb időtöltésem.” – mondta édesanyja, Ilonka néni.

Egy alkalommal Bozó Kálmán Szegeden jártában, a Kárász utca sarkán lévő könyvesbolt kirakatában, egy nagyon drága albumra lett figyelmes. Könyv nélkül fájó szívvel utazott haza. Persze, hamarosan kézbe vehette a hön vágyott könyvet, mert édesanyja, Ilonka néni fáradtságot nem ismerve beutazott Szegedre, kivetette az albumot a kirakattól, és egy bő óra múlva már, hóna alatt az értékes zsákmánnyal, a mindszei vasútállomáson szállt le.

Az 1973 és 1980 között Mindszenten alkotó és ott gyakran megforduló Boldizsár Istvánnal Mártélyon, lakásukon, esetleg Deák doktor házában találkozhatott Kálmán. Boldizsár István szerette volna a Képzőművészeti Főiskolába beprotezsálni, de Bozó Kálmán előrehaladott betegsége miatt ezt nem vállalhatta, pedig a nagybányai festők harmadik generációjához tartozó Boldizsár István szerint különösen a grafika volt tehetsége.

Rajztollas képeit diópáccal lavírozta, melytől a tusrajzok melegebbek, archaikusabbnak látszóak lettek. Tájat szeretett festeni olajjal, pasztellal és akvarellal is, de később nehezebbre esett az ecset használata, így aztán maradt a grafika, a rajztoll.

A fizikailag egyre gyengülő Kálmánt – a kellékgényes terepi munkák alkalmával – Éva húga kíséri el, aki nagy segítséget jelent számára, hiszen ő az, aki megkönnyíti, aki lehetővé teszi számára az alkotást.

BOZÓ KÁLMÁN | FALUVÉG
(Forrás: Turóczy János)

Tollrajzai hihetetlen biztos kézzel és hártalan türelemről árulkodnak, festményei pedig természetimádatának Endre Béla pik-túrájához, Juhász Gyula lírájához hasonlítható tükrei.

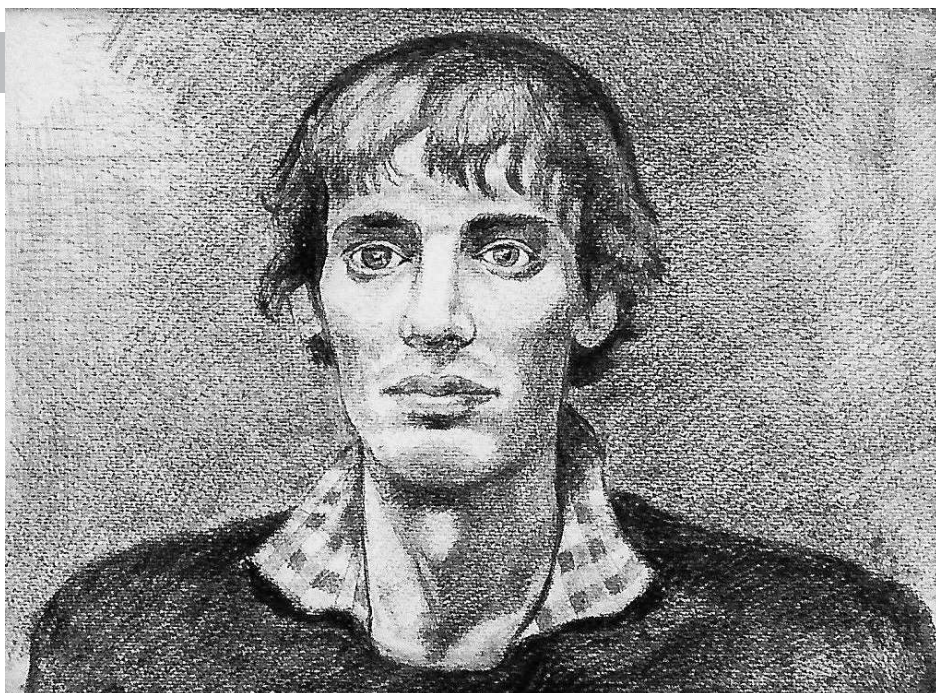
1982-ben mestere, Fodor József Mindszinten a Házasságkötő Terem táblaképét készíti el. (Feledy szerint a 2x5 m-es pannó 1981-ben készült.) Egy bizonyos, 1982-ben – Fodor József pannójának avatásán – lehetősége van a mesterrel való találkozásra, melynek öröme egy kis szintet hoz életének utolsó, egyre nehezebben elviselhető éveibe.

Betegsége miatt ritkán hagyta el szülőhelyét, Mindszinet. Sajnálatosan ezek a ritka esetek betegségéből adódtak. Járt Kékestetőn, Pesten és végül Deszken is, ahol a Pulmonológiai osztályokon kezelték. Egy alkalommal – a helyi Tanácsnak köszönhetően – eljutott a Balaton északi partjára, Révfülöpre is.

Ami meglepő, csak mindszeinti szülőhelyén nyúlt ecsethez, tollhoz és ceruzához.

Hézsó Ferenc, mint az Országos Amatőr Művészeti Tanács tagja, több alkalommal is az amatőr alkotók országos kiállítási anyagának összegyűjtésben, zsűrizésben vett részt. Hézsó Ferencnek köszönhetően került 1985 tavaszán, Budapesten kiállításra *Bogáncsok/Bogáncsos csendélet* című képe. A kép fő tömegét két sötét szilke adja. Az egyikben kerti virágok társaságában bogáncs és két szál mácsonya tűnik elő. A képet két képeslap jeleníti meg. Az egyik képeslap az asztalon fekszik, rajta a belpátfalvi ciszterci templom apszisa és kereszt-hajója látható a hozzáépített kápolnákkal. A másik anzikson, egy fedeles szilkének támasztottan, a budavári gótikus szoborlelet emblematikus turbános figurája tűnik elő. Az asztal lapján még lehullott bogáncsvirágok, Orion TV-t reklámozó gyufásdoboz és egy néhány szemét elvesztett kukoricacső látható. A kép attribúciója igencsak problematikus. Hiszen a gyufásdoboz 1966-os évjáratú, a képeslapon látható turbános gótikus szoborleleteteket pedig 1974-ben találtak meg a Budai várban. A feltárások eredményét bemutató Zsolnay László & Szakáll Ernő: *A budavári gótikus szoborlelet* című könyve pedig 1976-ban jelent meg.

A budapesti pulmonológiai kezelése során anyai nagybátyjéknál a Logodi utcában lakott.

BOZÓ KÁLMÁN (1951–1985) | ÖNARCKÉP

Elképzeltető, hogy alkalomadtán ellátogatott megtekinteni a feltárásokat. Véleményünk szerint a kép legkorábban a 70-es évek második felében keletkezhetett.

Bozó Kálmán – Mindszent festője –, a piktúras élettől 1985-ben, a Holt-Maros közeli Deszken búcsúzott, ahol 35 évvel ezelőtt, a Csongrád Megyei Tanács Tüdőkórház-Gondozóintézetében (ma a szegedi Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Szív- és Tüdőklinikája) hunyt el. Mivel nem volt fekvő beteg, lehetősége volt a Kurcára való reminiscenciaként a deszki halastó hídján állva irigykedve nézni a víztükrön cikázó molnárpoloskákat.

A halál 34 évesen ragadta el azt az embert, aki életének értelme a rajzolás és a festészet volt. Vigasztalhatatlan édesanyja kilenc évvel élte túl „Kálmuska” elvesztését

Óhatatlanul a költő és hadvezér Zrínyi Miklós jelmondata – Sors bona nihil aliud. – jut az ember eszébe. Bozó Kálmánnak talentumához a sors/a szerencse fukar időt mért. „Ha a sors hosszabb időt adott volna neki, tehetsége tovább szárnyalhatott volna” – írja Benák Katalin.

2012. szeptember 22-én a Mecénások a Kultúráért Egyesület és a Művelődési Központ emlékkiállítás rendezett. Az őszi tárlat apropóját Bozó Kálmán 60. születésnapjára való visszaemlékezés adta.

Hálával tartozunk Bozó Kálmán húgának, Pribekné Bozó Évának, férjének Pribek Andrásnak, és nem utolsósorban Hézsó Ferencnek, Tóth Imrénének és Túróczi Jánosnak. Az ő szíves segítségük nélkül írásunk több tekintetben is csonkára sikerült volna. Kálmán emléke mélyen él bennünk, és nagy ragaszkodással őrzik emlékét, képeit.

Domokos Tamás – Fekete Emil

Források:

BENÁK Katalin: „Utazunk gondolatban vele, képei ott vannak a szobám falán...” =Mindszeinti Hírek. 2003. December/2. 15. o.

FELEDY Balázs: Fodor József a krónikás festő. =http://katalogus.nlvk.hu/html/hek/fodor_jozsef_a_kronikas_festo/pages/003_fodor_jozsef_a_kronikas_festo.htm

HÉZSÓ Ferenc Ex verbis. 2019.

TÓTH Mária Elvira: Ki is volt Bozó Kálmán? Íme, az általános iskolai osztálytárs és barát, Tóth Mária Elvira visszaemlékezése. 2012. szeptember 22-én, az emlékkiállítás vernisszázán hangzott el.

TURÓCZI János: Bozó Kálmán képei. CEWE album 25 képpel, fedelén a művész önarcképével. 2015.

VIDA Mihály: „A nagybányai festők harmadik generációjához tartozom.” Boldizsár István. =*Vásárhelyi Látóhatár*, VIII. évf., XXVI. sz., 2017/1, 8–10.

Őszi Tárlat (Bozó Kálmán festőművész emlékére) DVD (4:40) – Riporter: Szécsényi Józsefné Tóth Margit, operatőr: Marton Ferenc, 2012.

[hu.wikipedia.org/wiki/Fodor Jozsef \(festő\)](http://hu.wikipedia.org/wiki/Fodor_Jozsef_(festo))

VISSZAPILLANTÁS

Eifert János fotóművész *Visszapillantás* című életmű kiállításának megnyitása

Ezen a kiállításon nem lehetnek az első szavak másé, csak Eifert Jánosé... Egy nagyon fontos mondata így hangzik, s ezt ars poeticaként írta le: „Számomra játék a fotográfia. Nagyon komoly játék. És jelenti a világ megismerésének lehetőségét, találkozásokat, új feladatokat, és azt a szabadságot, hogy gondolataimat saját képi nyelvemem közölhetem. Nézni – látni – láttatni: ez a képíró (fotográfus) feladata, miközben egyensúlyozik a képzelet és a valóság peremén.”

Már itt a megnyitás kezdetén emeljünk ki ebből a szövegből alapvető szavakat, fogalmakat. Játék! Igen érezzük mindig János képein a megközelítés játékoságát is, de ahogy ő is teszi, mi is tegyük mellé azonnal: nagyon komoly játék. A komolyság és a játékoság együttese csak nagy művészeknek sikerül. Neki igen! És ír a világ megismeréséről (igaz, ha képeit nézzük!), ír a szabadságról (ha valamiről szólnak képei, akkor erről is!) és ír a saját képi nyelvről, ami, ha valakinél egyértelműen igazolható, akkor az az ő munkáinál mindenképpen. A nézni-látni-láttatni három fogalma szintén jellemzi egész alkotását, művészetét, hitvallását, s használja a régiesnek tűnő, de hiteles képíró kategóriáját, fogalmát, valamint – számomra talán - a legfontosabbal zárja: miközben egyensúlyozik a képzelet és a valóság peremén! Erről még szó lesz.

Nos, félelmetesen nehéz fába vágja a fejszét az, aki képesnek tartja magát arra, hogy ismertesse Eifert János sokirányú művészi munkásságának főbb értékeit kiállításuk kapcsán. Olyan – immár – monumentális méretű (s ezt ez a kiállítás is igazolja!), például csak fotográfiai tevékenysége, s annak olyan sokféle terrénuma, elágazása van, hogy csak ennek a felvilágosítása is rendkívül szigorú tömörítő képességek mozgósítását kívánja.

Eifert János szakmájának, művészetének itthon és külföldön is egyik legismertebb képviselője, meghatározó egyénisége. Munkásságát nem lehet egységes stílus kategóriákba rendezni.

Sokoldalú, folyamatosan megújuló, kísérletező alkotó, s erről ez a mai kiállítás is szuggesztív benyomást ad.

Ha egy kicsit szűkíteni kell, s koncentrálnunk a lényegi tematikákra, akkor egyetérthetünk saját meghatározásával, mely szerint ő a három „T” fotósa: „tánc, test, természet”. Nyomatékosítsuk, amit persze mindenki tud, hogy Eifert János 1943-ban itt született Hódmezővásárhelyen. Élete első tizenhét évét itt élte le, de szülővárosához azóta is ragaszkodik, mely a kezdetét adta fényképészeti tevékenységének is, mely folyamatosan témát adott számára művészi pályáján, s melynek diszpolgára is. Vásárhely, annak egyedi szépsége természetesen befolyásolta fotográfiai pályáját. Mártély bukolikus természeti világában készítette első képeit.

A jó tornász, mozgékony, kitűnően táncoló fiatalembert aztán, még vásárhelyi érettségije előtt elcsábította a tánc hivatása, s 1960-tól a Honvéd Táncegyüttes hivatásos táncosa lett, egészen 1977-ig. A külföldi turnékon kezd el intenzíven fotográfálni, a múlt század hatvanas éveiben. Amikor táncos pályája csúcsán abbahagyja a hivatása gyakorlását, azt már a fotó miatt (is) tette, igaz, akkor már országosan is ismert fotográfus. A tánc mint hivatás intenzív gyakorlása azonban lehetővé teszi, hogy rögtön levonjuk egész fotográfusi későbbi pályájára vonatkozó egyik legfontosabb következtetésünket. Nevezetesen, hogy az örökké mozgó, alias örökmozgó fiatalember ugyanilyen művésszé válik: a mozgás megragadására, a mozgás pillanatának rögzítésére azonnal képes.

Eifert pályája kezdetén, amikor már hivatásos fotósként dolgozott, tevékenysége fő sodrát riportfotográfusi munkássága jelentette. Ikonikus képévé vált az 1970-ben készített *Vágtá*, e kiállításnak is jeles darabja. Két kuvasszal futó fiatalembert vett lencsevégre úgy, hogy a hozzá közelebb lévő kutya oldalra nézve szinte a fényképész szemébe pillant a rohanásban. Ez irányú képességei egyik jeles bizonyítéka a nemzetközi sikereket is arató kiemelkedő sorozata *A kertész kezei* című fekete-fehér kollekcója, melyet 1978-ban készített. Ennek egyik darabja, a palántát szinte óvó kezekkel gondozó idős kertész vaskos, barázdált tenyereinek látványával az egyszerűség nagyszerűsége.

Eifert pályaindulása kezdetétől számít tehát portré-fotósnak (is). Nyilvánvalóan nála is érintkeznek és összefolynak a különböző műtípusok, így a riport fotó természetesen lehet portré is és ez fordítva is igaz. Eifert János a portré fényképezés teljes spektrumában otthonosan mozog és soroljuk ide a pályaindulásától máig ikonikus képének számító *Marcel Marceau* felvételt, amely ugyan sorolható a táncképek, az életképek, sőt még a riportfotók közé is, de leginkább ez portré, méghozzá a leglényegibb.

Eifertnek a francia pantomimművész 1968-as, Erkel Színházbeli fellépése kapcsán sikerült őt lencsevégre kapnia. Ez az ikonikus kép itt is jelentőségének megfelelő elhelyezést nyert.

A hagyományosnak nevezhető portréfotók sorából hadd emeljük ki a Fodor József festőművészről készített képeket, képet, amely csak témájában hagyományos, beállításában, megoldásában kivételesen egyedi és megragadó.

Első pillantásra azt gondolnánk, hogy Eifert Jánost, aki leginkább az emberi test fotográfusa, igazán nem foglalkoztatja a természetfényképezés. Ám ez messze nincs így. Egyrészt szocializációja ültette el benne az egész életére szóló mély érdeklődést, másrészt olyan sok helyén járt a világnak, s olyan természet megfigyelőnek bizonyult minden helyszínén, ami ritkaság kortársai között.

Magától értetődően kezdettől fogva művészi, fotográfusi érdeklődésének előterében áll a tánc megjelenítése. Elevenítsük fel egy másik meghatározó képét 1971-ből, amely a *Cirkusz* címet viseli, s központjában Köllő Miklós látható a *Dominó Pantomím* együttes „kavargásában”. Kivételesen elkapott atmoszférikus pillanat kivételes megörökítése. Személyes vonatkozásai miatt is meghatóan gyönyörű kép a *Lőrinc Kati* *Katával* című kép, melynek mozgás pillanata inkább a repülés pillanatát örökíti meg, mely a testek repülésével együtt a boldogság szárnyalását is jelzik...

Az ő pályáját is döntően befolyásolta az analóg technikáról a digitális technikára való áttérés. Talán máig hatóan nagy a vita, hogy a digitális technika magának a fotóművészetnek hozott-e új esztétikai lehetőségeket? A technika önmagában való ismerete és alkalmazása még nem garantálja a művészi minőséget, de az is kétségtelen, hogy ma már szinte a fotóművész létezésének alapfeltétele, hogy haladjon a korrallal, figyelje a robbanásszerű fejlődést. Eifert János ezt teszi.

EIFERT JÁNOS | ÖNARCKÉP A KORONAVÍRUS IDEJÉN

Legalább egy mondattal utalnunk kell csendélet képei rendkívüliségére, melyeket nyugodtan nevezhetünk műfajteremtő munkáknak, s szintén jelentős helyet foglalnak el e kiállításon. Kétségtelen, hogy Eifert művészetének fókuszpontjában vannak a tánc, a mozgásművészet, mozdulatművészet kapcsolatos képei, melyek sora és íve, működése évtizedei alatt tehát nagy változáson ment keresztül. Egyre inkább képes meghökkentő látványt teremteni, melynek egyik forrása az eredetien berendezett (vagy virtuálisan megtervezett) fotó-tér, annak eszköztára, az alanyok – jellemzően női figurák – beállítása, koreografálása, testük megfestése, az emberi test szépsége, formái, fényei, környezethez „igazítása”, kezükbe adott drapériák, leplek bekomponálása, bonyolultan megszervezett világítási effektusok alkalmazása. A másik forrás a digitális képalkotás által az utólagos újratereztés, a fotóshop kreatív alkalmazása, mellyel rendkívül ötletgazdagon él. Így jönnek létre olyan képek, melyek stílusbelisége csak a szürrealizmus kifejezéssel írható le, melyekre – mivel sok évtizedes kategóriáról van szó - nyugodtan alkalmazhatjuk a poszt-szürrealizmus kifejezést.

Természetesen szorosan összefügg tánc-ábrázolásaival akt-fotográfusi tevékenysége, amely átível szinte munkássága egészén. Nagy szerepet kap a női testet (testeket) körbevevő (körbeölelő!) architektúra, a falak, üvegek, ablakok, adott esetben lágy természeti formák, melyekhez szervesen kapcsolódnak a függönyök, drapériák, lepedők vagy inkább: leplek, néha tárgy-rekvizitumok. E képei az erotikum és az esztétikum szimultán esszenciái.

Élete, pályája Hódmezővásárhelyről indult, s a városhoz ma is erős a kötődése. Egyik „öreg” barátja Senti Tibor, itt élő néprajzkutató így írt Eifert Jánosnak: „*Mindketten vásárhelyiek lévén fiatal korunk óta tart az ismeretségünk és a barátságunk. Mint egyes humán szakmák dokumentum fotósa, mindig fölnéztem rád, aki elhivatottságból és belső erőtlől hajtva magas művészi szinten alkotasz. ...Kevés olyan magyar fotóművész van, aki annyi nemzetközi kiállításon vett részt és kapott díjat, mint Te, aki ezzel nemzetünk fotóművészeti elismerését gazdagítottad.*”

A bevezetésben idézett gondolatmenete befejező félmondata így hangzik, a művész „...egyensúlyozik a képzelet és a valóság peremén.” Nos, ez talán a legkülönösebb, melyet teljesíteni tud. A valamikori fotográfia megkülönböztető jegye minden más művészeti ágtól az volt, hogy a fénykép azt örökíti meg, ami az objektív előtt a maga valóságában is látható, érzékelhető. Ám Eifert János úgy fotografál, hogy valóban: egyensúlyoz a képzelet és a valóság peremén. Képei a valóságot is megjelenítik, ám a képzeletet is láthatóvá teszik, képeiből a képzelet fotográfiája is megszületik, melynek csak kiindulása a valóság, végső műteremtője a fantázia, a képzelet. Eifert János művészi ars poeticája így válik megvalósult művészi eredménnyé.

S végül nem hagyhatok ki egy fontos szójátékot, mely több is annál. Az igazi valóságos képiró művész (aki válogatója, szervezője volt saját kiállításának) társkurátora Képiró Ágnes művészettörténész volt. A megvalósult kiállítás a két Képiró kivételes szimbiózisát, sikerét bizonyítja.

Alföldi Galéria, 2020. február 23.

Feledy Balázs

POSZTÓKERESKEDŐK A HÓD-TÓ PARTJÁN

Egy 17. századi angol textilplomba Hódmezővásárhely belvárosából

A Tornyai János Múzeum 2016 tava-
sza óta vesz részt a Szeged–Hódmezővásár-
hely között épülő tram-train (villamosvasút)
kivitelezéséhez kapcsolódóan az előírt régé-
szeti szakfeladatokban. Próbafeltárásokra,
régészeti megfigyelésekre, régészeti és geo-
lógia fúrásra, régészeti bontómunkákra ke-
rült sor 2016 és 2020 között.

2019-ben, az Andrássy út 5. szám előtti
munkaterületen egy régészeti bontómunkát
megelőzően több 16–17. századi ezüstérem
került elő. A nyomvonal ezen szakaszát, töb-
bek között már 1963-ban szinte teljes szé-
lességében, közel 2 méter mélyen bolygat-
ták, ennek köszönhetően ma a bolygatatlan
altalajt is nagyjából ebben a mélységben ta-
lálhatjuk meg. Ugyanakkor a visszatöltött
földben a tram-train építéséhez kapcsoló-
dó régészeti megfigyelés tanúságai alapján
az itt megbolygatott régészeti jelenségek le-
letanyaga is megtalálható, ezért a tükörfelü-
let kialakítását követően műszeres lelet- és
lelőhelyfelderítést végeztünk. A kutatásra
2019. augusztus 13-án és szeptember 11-én
került sor. A leletek helyét a feltárási proto-
kollnak megfelelően GPS készülékkel rögzít-
tettük, 1-től növekvő sorszámmal láttuk el
a tárgyat, valamint fotót is készítettünk a
megtalálás helyén.

A leletek jellemzően a 110–140 cm mé-
lyen kialakított felülettől 5–15 cm-re kerül-
tek elő. A kutatást jelentősen nehezítette a
területen húzódó sok közmű, valamint a je-
lentős bolygatással felhalmozódott recens
fémhulladék. Összesen 38, sorszámmal el-
látott lelet került a Tornyai János Múzeum-
ba. A megtalált tárgyak legnagyobb része
a 18–19. századra keltezhető, míg a legko-
rábbiak a 16. században készültek. Néhány
kivételtől eltekintve a leletek a kereskede-
lemhez köthetőek — zömében különböző
korú pénzek kerültek elő —, melyek közül
kiemelkednek a textilkereskedelemmel kap-
csolódó ólomplombák.

A pénzek között egy 16. századi dénár
mintájára vert korabeli hamis érme is talál-
ható. Ezüstözött, teljesen kopott előlapján
a pajzs körül tükörveretű, értelmezhetetlen

körirat látható, míg hátlapján a nagyon kopott éremkép mögött Madonna a gyermek Jézussal
ábrázolást sejtethetjük. I. Lipót 1695-ben kibocsátott ezüst polturája abban az időben készült
— 1693 és 1699 között —, amikor Hódmezővásárhelyet nem lakták, ugyanis a tatár csapatok
1693. évi támadását követően a védekezésre szoruló törökök élelmiszer-ellátásának megaka-
dályozására a császári hadvezetőség kiűrtette a Körös-Maros közét és a Nagykunságot.

A textilplombák között a legkorábbi, és egyben a legérdekesebb egy közel 3 cm átmérőjű,
17. századi angol textilplomba töredéke, melynek előlapján "SERGE DV BOIS" felirat olvasha-
tó. Ez a plomba azért érdekes, mert a Magyar Királyság területéről nagyon kevés ismert ebből
a típusból. A plombával egy különleges, 17. századi, átlós szövésű anyagot zártak le.

A különböző textil alapanyagok eredetiségének és minőségének igazolását szolgáló ólom-
ból készült plombák Nyugat-Európában a 13. századtól fokozatosan terjedtek el. Egy-egy
posztóvégen a minőséget igazoló textilplombákból, más néven posztóbárcákból — a munka-
fázisoktól függően — akár tíz darab is lehetett, melyeket a posztóvég vastagabb szélére rögzít-
tettek. A plombázáró fogó pofáinak összenyomáskor a belső felületére vésett minta belenyom-
módott a plomba puha felületébe. Ezekből a kereskedők és a távolabbi országok tájékozot-
tabb vásárlói azonnal meg tudták állapítani a termék minőségét és származási helyét. Ha egy
posztóvéget a piacon rőfönként árusítottak, akkor a vég felbontásakor a szélén lévő plombák-
kat le kellett tépni. A plombák megléte egyúttal igazolta a vég bontatlanságát is. A letépett
plombák egy részét félretették nyersanyagként, más részük pedig szétszóródott a piacon,
beletaposták a bolt padlójába, a piactér burkolatába. Ezeket a szétszóródott darabokat talál-
juk meg a régészeti kutatások során.

A tram-train építéséhez kapcsolódóan 2019-ben végzett fémkeresős kutatás során előke-
rült tárgyak összetétele alapján képet alkothatunk a mai belváros egy részének egykori tér-
használatáról, betekintést nyerhetünk a kora újkori tárgyak világába. A középkorban az élet
valamikor a 16. században indulhatott el a városnak ezen a részén, mivel a korábbi tárgyak tel-
jességgel hiányoznak erről a területről, ugyanakkor feltűnő a 18. századtól megszaporodó le-
letek nagy aránya. A 17. századtól a kereskedelem, többek között a textilkereskedelem hang-
súlyos területe volt a mai Andrássy út nyugati vége. Ennek mementója volt az 1960-as évek-
ben lebontott ótemplomi Bazársor és a Konstantin testvérek emeletes áruháza.

Az érdeklődő közönség a tárgyakat az *Építés alatt... Régészeti pillanatképek Hódmezővá-
sárhelyről (2013–2019)* című időszaki kiállításon 2021. január 10-ig tekintheti meg.

Csányi Viktor

TETŐCSERÉPBE REJTETT ÜZENETEK

Már jó ideje, hogy Lőkös Sándorné átadott a Tornyai János Múzeumnak egy 1912-es évszámmal jelzett feliratos tetőcserepet. 1993-ban Csomorkányon a 410. sír feletti kb. fél méter vastag kevert, elegyengetett talajrétegből egy jelen kori díszített és feliratos tetőcserep jött napvilágra. Ugyanitt a 410. gyermek sír aknáját olyan tetőcserepek zárták, melyek feltehetően a középkori templom korábbi héjazatát alkották.

Hódmezővásárhelyen az 1880-as évektől lett tömeges a tégl- és a tetőcserep használata. A helyi reprezentatív építkezések alapanyagául szolgáltak, de egyre szélesebb körben terjedtek el a városi és a tanyai magán építkezéseken is. A 20. század elején is működtek olyan üzemek, melyek archaikus munkamódszerekkel dolgoztak, s noha gyáraknak nevezték magukat, helyesebb manufaktúráknak hívni őket. A feliratos tetőcserepek ritkaságnak számítanak a helyi kulturális örökség körében.

A két újkori tetőcserep kézi vetéssel készült, olyan műhelyben, ahol az egyik esetben bizonyosan nyeles vas, a másikonál az orrnál kivésott fa lapra szerelt vaskeretes, fogantyús formát használtak. Alapanyaguk és az őket kiegészítő kemence típusa sem azonos. Formájukban némi hasonlóság mutatkozik, amennyiben szegmens íveshez közelít az aljuk. A régészeti szakirodalom középkori városaink és több kisebb erdélyi falusi templom, vagy a mezőhegyesi égetőkemence esetében foglalkozik a középkori tetőcserepekkel, néhány kivételtől eltekintve – ilyenek pl. a Nyikó menti példányok – a helytörténeti és a néprajzi szakirodalmunk adós maradt a feliratos, vagy díszített, rajzos példányok feldolgozásával. A Tornyai múzeumba került eredetileg beépített tetőcserepen a szöveg: „Az iksznit¹ bémalterozta Forrai János 1912 IX Hó 18”. A felirat archaikus, nyomtatott, klasszicista jellegű antikva betűkkel készült, a János névben az "S" fordítva van, a szöveg elrendezése írásban nem gyakorlott, feltehetően idősebb személyre utal. A feliratos tetőcserepek esetében az évszám sem mindig az előállítás idejét jelöli, hanem csupán azt az eseményt, amit a készíttető valamilyen célból meg akart örökíteni. Esetünkben a tetőcserep legyártására 1912 előtt nem kerülhetett sor.

A másik tetőcserep orrát/makkját tekintve hibás termék tetőfedő funkcióban nem került felhasználásra. Az ég felőli lapján biztos kézzel, simítóval kialakított, az egész lap széleit kitöltő keretben két sorban „Vincze Józsi Juhász Eszti”, kissé kalligrafikus, folyó írással írt neve olvasható. A becéző névhasználat gyerekekre vagy fiatalokra utal, az író gyakorlott volt, a felirat a 19. század második felének, a 20. század elejének írásos hagyományait idézi, különösen a V, E, sz, zs, t betűk vonatkozásában. Csomorkányi néphagyományok gyűjtésekor több, ott földet béröl orosházi és székkutasi Juhász nevű adatközlőt jegyeztek fel. Talán egy fiatal pár életeseményét, vagy építkezéshez nagyobb tetőcserepmegrendelését rögzítették a tárgyon.

Különlegesek a 410. sírt fedő, egyenes aljú, az előbbiektől jóval nagyobb, vastagabb, durvább kialakítású, a szakirodalom alapján „lap/zsindely vagy táska” alakú, középkori lapos cserepek. A sírban mutatkozó temetkezési rítus egyedülálló a temetőben. A legyengült immunrendszerű kisgyermek feltehetően fertőző betegségben hunyt el, koporsóját és sír aknáját zárták le a temetés során tetőcserepekkel. A szokás más középkori temetkező helyeken is megfigyelhető, de ott téglával borították a sírokat. A szakirodalom úgy tartja, ezek a téglák, s talán tetőcserep borításos sírok arra utalnak, hogy a hátramaradók a halott szellemének visszajárásától féltek, azt szerették volna a nehezékeléssel megakadályozni.

Írott forrásból tudjuk, hogy 1469-1470-ben Csomorkányon élt két cserepes foglalkozású egyén, nevezetesen Cserepes Balázs és Ferenc, talán családjukkal. Így nemcsak a tárgy, a név- és az okleveles adat is bizonyítja a helyi, középkori cserepgyártást. A név nemcsak fazekasokat, hanem egy középkori építőműhely, talán egy lazább kompánia cserepécsúrt működtető tagjait is jelölheti. 1567-ben már nem élnek Cserepes nevűek Csomorkányon, de az 1570. évi defter szerint a „Vásárhelyi uccában” lakott és fejadóval róttá le a töröknek a tartozását „Cserepös János és Bálint”, akiknek a török által lejegyzett nevük a 16. században is élő vásárhelyi ö-zö beszédet mutatja. Mivel a várost náhije székhelynek jelölték ki, s a török alatt tilos volt a tégláépítkezés, a „cserepesök” elvándoroltak innen, valószínűleg a hódoltság területén kívül, vagy a török által megszállt várakban vállalva munkát.

A CSOMORKÁNYI, CSERÉPPAL FEDETT 410. SÍR

Így fordulhatott elő, hogy 1741-ben, amikor Szőnyi Benjámint a református ótemplom köré erős téglafalat kívánt emelni, a téglavetőket, a cserepeseket és a kőműveseket Gyuláról kellett hívnia, mert a városban egy sem volt.

Érdekes külön figyelniük a vásárhelyi tetők világára. A 19. század óta egymás szomszédságában gyönyörű, hódfarkú cserepekből változatos mintázatú héjazatok, vagy cserep tetőt idéző palákkal, domborított fémlemezekkel fedett tornyok, tetősíkok, falak jöttek létre. Ezek bontásakor, javításakor, ha mindannyian figyelünk, több feliratos, díszített és akár mázas tetőcserep is juthat a múzeumba valódi történelmi, városi tetőrendszereket megőrkítve.

Béres Mária

1. Az ikszni leggyakrabban eltérő tetősíkok találkozását jelenti a népnyelvben és a szakzsargonban, valószínűleg egy tetőfedési eseményhez kapcsolódik az „agyagtáblába égetett üzenet”.

Irodalom:

Demeter István – Miklós Zoltán: *Nyikó menti díszített tetőcserepek*. Székelyudvarhely, 2005.

„...Vitatkoztunk. De egyik voltunk, hasonlóak...”

PILINSZKY JÁNOS NÉMETH LÁSZLÓNÁL VÁSÁRHELYEN

Vásárhelyi tanársága idején több, kedves, fontos vendége volt Németh Lászlónak. Két költőt, Pilinszkyt és Szabó Lőrincet iskolájába a leánygimnáziumba is elhívott, hogy tanítványai közvetlen ismereteket szerezhessenek a kortárs magyar irodalomról.

Az 1947. november 18-án Vásárhelyre érkező Szabó Lőrincet a *Délsziget* folyóirat szerkesztője, Moldvay Győző (1925-1996) és Vöröss István (1922-1947) hívták meg, de a költő a leánygimnáziumban, Németh László osztályában, a „drága jó nyolcadik”-ban is tartott egy előadást. (A vásárhelyi folyóirat egyébként irodalomtörténeti kuriózumként a költő *Tücsökzene* című, készülő lírai önéletrajzában tizenkilc darabját is közölte.)

Pilinszky és Nemes Nagy Ágnes egy hónappal korábban jött a városba, amikor az itteni Tornyai Társaság, a magas szellemi igényű folyóirat, az *Új Hold* fiatal munkatársainak egy csoportját látta vendégül. Az 1947. október 18-i városházi irodalmi estjük után másnap a csoport két tagja Pilinszky János (1921-1981) és Nemes Nagy Ágnes (1922-1991) külön is fölkeresték Németh Lászlót. Az író matinét rendezett iskolájában vendégei számára. A zsúfolásig telt tornateremben saját bevezetője után megkérte Pilinszkyt, mondja el néhány versét.

„Gyönyörűen olvasta költeményeit” – emlékezett Németh László – „Énnekem a meghajlás maradt meg örökre az emlékezetemben, ahogy a tornaterem ajtóból kislátó félszűrséggel, mégis meghatottan a száz szemmel rajongó, ünneplő, mosolygó arcokra visszaköszönt; az Égető Eszterben ezt a meghajlást örökítettem meg.”

Verseire, „a reménytelenül kemény vonalak közt egy finom, beszorult idegrendszert vibrálására”, Németh László a népi írók 1946-ban újraindult folyóiratában, a *Válaszban* figyelt föl. 1947-es vásárhelyi megismerkedésük a következő pillanatképet rajzoltatta róla: „Finom muzsikás arc, rendkívül vékony csontok, a nagy szenvedő lélek s kislátó magatartás résztvevő keveréke.”

Az akkor először látott fiatalember magával ragadó személyiség volt számára, szinte fiának érezte.

Czeizel Endre genetikus mélyeseg empátiájú tanulmányt tett közzé később a *Kortárs*-ban a költő gyermekkoráról, családi körülményeiről. Itt olvashatjuk, hogy a hallgatag, visszahúzódozó gyermeknek – akit nők, szervita rendi apáca nagynénjei, szigorú személyiségek, a vallás kemény parancsai szerint neveltek – első barátai, játszótársai a nagynénjei által vezetett leány-javítóintézet fiatal prostituáltjai voltak[!] „Kivettség ugyanakkor kivételezettség jellemezte már első eszméléseimet” – írta később a költő. Kemény, férfias apja fiát is harciasnak, határozottnak szerette volna látni, ezért számított szemében bűnnek, hogy fia írni akart. E véleményének főleg fizikailag adott kifejezést, ökléről fia még később is gyakran álmódott. Pilinszky így a felnőtt kort állandó lelkiismeretfurdalással élte meg. Az őt ért tökéletesen ellentétes hatások: Borbála nagynénje szigora, a javítóintézeti lányok szeretete, később szerencsétlen házasságai, nővére öngyilkossága, a hit, a könyörtelen Isten, akihez állandóan irgalomért kell imádkozni – permanens büntudatot oltottak belé. Beleverték például a pöröség irtózatát. Számára a ruhátlanság bűn lett, még festményeken sem tudta elviselni az anyagok ruhátlanságát.

Alkati adottságait, szerzett lelki torzulásait, melyek aláásták testi-lelki egészségét, később mesterséges ajzószerrel próbálta semlegesíteni; cigarettával, túlzott kávéfogyasztással, alkohollal és altatóval. Az ördögi körből nem bírt kitörni.

Vásárhelyi tanári éveitől – 1948. december 3-ig tanított – Németh László 1949. január 3-i levelében már látogatónak hívta Pilinszkyt. Előbb pesti otthonába, majd Vásárhelyre. Az író a nála húsz évvel fiatalabb költőben ugyanis – anélkül, hogy ismert volna habitusát, körülményeit – tanítványát, eszméinek továbbvivőjét vélte megtalálni.

Erre ugyanis akkor nagy szüksége lett volna, mivel Vásárhely nemcsak két legnagyobb regényének s java történeti drámáinak volt szülőhelye, de itteni munkája számtalan új pedagógiai, filozófiai gon-

dolatot, esszék, tanulmányok tervét érlelte benne. Ezeket kidolgozni, rögzíteni a súlyosbodó kultúrpolitika, de műfordítói munkája sem engedte. „Mégváltás lett volna hát egy ifjú agy – írta emlékezésében – melyet legalább a terveimbe avathatok, a gondolatcsírákat átültethetem belé, hogy ha nem is a művek, de a szellem, a lehetőség mégis tovább öröklődjék. Jánost nem csak alkatiilag éreztem rokonnak, volt valami öcs-bátya viszonyunkban, mintha csak az én húsz év körüli életem folytatta volna megváltás nélkül, egy még érzékenyebb lélek a szemérem még jobban rádermedt lárvája alatt.”

Pilinszky végül is elfogadva Németh László meghívását, hosszas levelezés után 1950. május végén utazott Vásárhelyre, s július elejéig jó másfél hónapot töltött itt. Menekülésszerűen érkezett, nyomasztotta a huszadik század kegyetlen világa. Reményteljesen induló pályáját hamar megszakította a kultúrára is rátelepedő politika. Baumgarten-díjjal elismert, 1946-os kötete, a *Trapéz és korlát* után 1949-től jó ideig szinte semmit nem publikálhatott. Betegen, sérült lélekkel jött Vásárhelyre, egy kis csendet, nyugalmat remélt a jezsuitánál, a Szent István templom tövében. Németh László közös gondolkodásra serkentette, munkával árasztotta volna el, ezért kapcsolatukban a vásárhelyi kitérő nem hozott igazi áttörést.

Az író így elemezte kételyeit: „Neki elég volt a maga életének a terhe, a maga verseit is alig tudta gyenge testén átpréselni, az első jelre, hogy itt idegen terheket akarnak rárakni, megneszelt, őszintén megmondta, hogy ő arra képtelen, s nem hajlandó. De meg milyen más műhely is volt a kettőnk agya. Én mindig valami erőmet meghaladó, félig nyers kőnek megmaradó tömbben véstem, kalapáltam, ő egy testetlen hangot igyekezett kihegedülni magából... én egy új világcivilizáció határát kerestem... ő a maga üdvösségét, transzcendens honosságát próbálta e sötét világból kimenteni.”

Pilinszky itt tartózkodásának hangulatát, eseményeit később, ő és az író is eltérő árnyalatokkal, hangsúlyokkal, olykor némi

iróniával elevenítette fel. Németh László úgy hitte, érti, ismeri a költőt, de hiába próbálkozott, mégsem tudott Pilinszky örökölt és szerzett lelki gyötrelmei mélyére látni.

A költő, mint többször kifejezte, rendkívül tisztelte, bámulta, Tolsztoj-méretű személyiségnek tartotta Németh Lászlót, ám mindennek ellenére valami finom fenntartást érzékelhetünk vele kapcsolatos megnyilvánulásaiban. Ezt bizonyítja például az 1971-es ambivalens megjegyzése: Egy atyafiúi kapcsolatom volt és van Németh Lászlóval, esetleg egy csomó dologról én másként gondolkodom. Az 1947-es első találkozásukra így emlékezett: A szerelem szókimondásával kezdtem, önözödtünk. Szinte gomba voltam. Én Önt végtelenül tisztelem, de nem minden elvével értek egyet.

„Azt reméltem – írta később Németh László – , hogy azt a vásárhelyi meleget, amely az én életemet itt lenn oly boldoggá tette... a közvetlen érintkezés apró csatornáin sikerül majd a lelkét befagyasztó jégpáncélra vezetnem. Ebben a reményemben azonban nagyot csalódtam ... Ez mindjárt a lakásnézésnél kiderült. Egy csinos kis Bocskai utcai házban szerettem volna elhelyezni, amely, igaz kissé messzebb volt tőlünk, de a kertjében egy élettől feszülő, mosolygó szemű volt tanítványom öntözze a virágokat... Ő azonban a szomszédos ház két öreg hölgyét választotta, akiknek a sötét, tornácra néző szobájában az elhalt rokonok falra szegezett gyászjelentései alatt kellett aludnia. A strandra is eljött velem, de csak a partról, felöltözötten nézte, hogy én hogy próbálom leúszni a régi távolságaimat.”

Pilinszky így emlékezett vásárhelyi napjaira 1976-ban: „Sok mindenben vitatkoztunk. De egyek voltunk, hasonlóak, s jeltelesen, szemérmesen, apa-fiu módjára azonosak. Magánéletről sose beszélgettem vele. Emlékszem már első nap ki akart vinni a strandra. De én anélkül, hogy meg mertem volna mondani az igazi okát, hevesen ellenálltam. Beadott hát a helyi költőkhöz. [Nyilván Galyasi Miklóssal (1903-1974) és Pákozdy Ferencsel (1904-1970) ismerkedett meg ekkor Pilinszky.] Az ötödik csésze feketékávéval tartottunk, amikor kopogott szatyorral a kezében. 'János, a strand előtt még ki kell mennem a piacra. Itt a kulcs, ha elfáradnál'. Mikor elment, mindenki finoman nevetett. Ez a Laci, hajtogatták, olyan mint egy nő. Ebédre korsó sört hozatott, s még

Forrás: NLVK Helyismereti Gyűjtemény

DR. PÁKOZDY FERENC, MOCSÁR GÁBOR, POLNER ZOLTÁN, NÉMETH LÁSZLÓ, HÁTTÉRBE KÁRÁSZ JÓZSEF

meg is sétáltatott a rekkenő hőségben, gondolván, hogy fölerősít vele. Lángolt a nap.”

A költő ösztönösen tiltakozik az önkéntelen atyáskodás, gyámkodás ellen, fontosnak tartja hangsúlyozni szellemi különállását, véleménykülönbségét.

„János elment anélkül, hogy gondolataim örökösévé tehettem volna” – szögezte le később rezignálta az író.

Németh László – noha a költő meghívása mögötti tervei nem váltak valóra – úgy érezte, kellemesen teltek János vásárhelyi, nyári napjai. „Délután áthozta kis dohánydobozát a Bercsényi utcai Kristó-házba, odaültünk a veranda alá, a kertre néző padra, néha Kristóné is odaszegődött s a frissen öntözött, alkonyodó kertben vacsorányi megszakítással késő éjjelig beszélgettünk. János nagyon szeretett trécselni, egy kicsit még pletykálni is, de ha művekről kellett véleményt mondani, vagy épp a köztünk lévő fő eltérésre s tán épp ezért összekötő témára, a vallásos érzés természetére tért a szó... a társalgásban óvatosabb és felelősebb csomósodások támadtak.” Ha az író várakozása nem is úgy teljesült ahogy várta, Vásárhelyen mégis közelebb kerültek egymáshoz.

Az író már az előző évben december 29-i levelében így próbálta vigasztalni Pilinszkyt és saját magát is: „Mindig úgy néztelek, mint aki a maga biológiai szubsztrátumát még kényesebb, tehát még, még finomabb és még több szenvedéssel járó alakban hordozza. A rákövesedett szemérem az én ifjúságomnak is problémája volt... ez a kéreg végeredményben nem ideg- vagy belgyógyászati eset; ez más voltunk lecsapódá-

sa rajtunk – természetes reakció, mellyel a világtól elkülönülünk.”

Ahogy 1947. október 19-én az író megismerte az iskolájában, a tornateremajtóból meghajlással visszaköszönő, versmondó fiatalembert –, ahogyan akkor beírta magát a szívébe, úgy őrizte mindvégig. Németh Lászlónak nem volt fia, csak lányai – megkockáztathatjuk a feltevést –, fiaként szerette, akkor is, ha nem is lehetett tanítványa, akkor is, ha világuk alapvetően különbözött. Két rendkívüli egyéniség („a szenvedő misztikus” és a Gondolkodó) feloldhatatlan különbségű lelke találkozott, s nem is csupán a kölcsönös megbecsülés szintjén. Ezt a helyzetet rögzítette az az 1952-ben írott híres négysoros, amit nem sokkal Vásárhelyről való távozása után írt Pilinszky, amikor még közeli volt a vakáció emléke, s melyben nem köznapi vigaszként maga mellé hívta Németh Lászlót transzcendens világába.

*Ama kései tékozló remény,
az utolsó, már nem a földet lakja,
mint viharokra emelt nyárderű
felköltözik a halálos magasba.*

Kőszegfalvi Ferenc

Felhasznált irodalom:

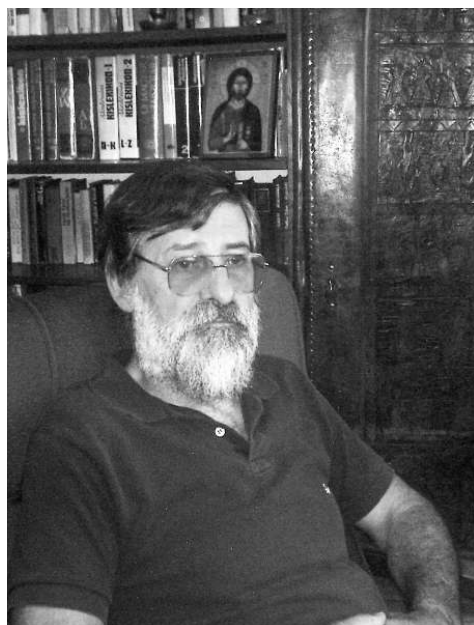
Németh László: *Vásárhelyi évek* = N.L. Munkái. *Homályból homályba I. Magam helyett.*

Németh László és Pilinszky János levelezéséből = Holmi, 1997. 4. sz. 491-504 p. (Közreadta Domokos Mátyás.)

Czeizel Endre: *Pilinszky János családfájának értékelése* = Kortárs, 2000. 5. sz. 85-97. p.

Vekérdi László: *A lélek csendje. Pilinszky János Németh László életében* = Napjaink, 1982. jan. 9-11. p.

"A SZÜRKE ÉG ALATT"

OCSOVSZKY LÁSZLÓ

(1943 – 2020)

Dercsényi Dezső-díjas újságíró

„...a porrá válás örök nyugalmával imádkozom a békésnek tűnő magányos csöndemben.”

(Ocsovszky László: *Ima*)

Megjelent művei:

Anyám, hazám. Kettős kopjafa alatt.

Esszék, versek. Hmvhely, 1999.

Balog József magányossága.

Netregény. 2007.

Kéziratban:

Luther legendárium

III. korabeli képek alapján.

Hallom a hangom. Versek.

Hmvhely, 2010.

Hamis ének. Versek.

Hmvhely, 2014.

Kaland a Dunán. Útinapló.

Hmvhely, 1982.

Keresztúton. Versek.

Válogatás nélkül. Versek.

Hmvhely, 2015.

A változatos életutat bejárta újságíró, Ocsovszky László, objektív képet adott a helyi társadalomról, míg szépíróként és művészként a személyes élményeit, szubjektív gondolatait jelenítette meg. A Kolozsvárott 1943-ban született Ocsovszky László Vilmos 1952-ben költözött édesanyjával Hódmezővásárhelyre, ahol édesapja és nagyapja is orvosként praktizált.

Egészségügyi Főiskolai tanulmányait befejezve egészségnevelőként helyezkedett el. A társadalom számos kihívást tartogatott számára, melyek megismerésében a széles érdeklődési köre motiválta. A MÚOSZ tagjaként elvégezte az Újságíró Akadémiát, és újságíróként tevékenykedett, melyben mindig emberközpontú ábrázolás jellemezte. Vallotta, hogy jeles vásárhelyi személyiségek hatottak munkásságára, mint Bibó Lajos (1890-1972) író, újságíró, színházi lapszerkesztő, Galyasi Miklós (1903-1974) költő, muzeológus, Moldvay Győző (1925-1996) újságíró, lapszerkesztő, költő.

Ocsovszky László médiatevékenysége számottevő, a közéleti lapok szerkesztése és kiadása (*Vásárhely és Vidéke, Mártély, Csongrád Megyei Hírlap*) mellett a helyi tömegkommunikációs eszközök (városi rádió, tv) meghonosítóinak egyike, aki hírszerkesztőként, felelős kiadóként, főszerkesztőként vitte a média ügyét.

A Hódmezővásárhelyi Városvédő és -szépítő Egyesület egyik alapítója 1984-ben, egyben titkára, mely az épített és természeti környezet megóvására irányult. A túlzásoktól mentes habitusának köszönhetően eredményes munka jellemezte. Számos cikkével segítette a műemlékvédelmet. Az örökségvédelem társadalmi megismerését szolgáló munkásságáért 1995-ben kapta meg a Dercsényi Dezső-sajtódíjat.

A művészetet zsigereiben érző újságíró sajtó tevékenysége mellett szépírással, festéssel és bőrfaragással is foglalkozott. Szépíróként képes volt lírai hangulattal megközelíteni a társadalom belső feszültségeit.

*"a közelgő tavasz jajgató fénye még mindig nem igaz,
mert a hamis ének gyanút ültet a nemzet háborgó lelkében."*

(*Hamis ének*)

Műveinek középpontja az ember, a mindennapok emberei, akik többnyire a lét-fenntartásukért küzdenek.

Ocsovszky László az *Átváltozás* című írásában a tőle megszokott módon, lényegre törően mondja ki a nehezen megváltatható, ami már-már pesszimista, s szinte drámai feszültséget kelt, ám a végső kétségbeesés helyett, ha csak sejtetve is, mégis felvillantja a remény lehetőségét:

„Változások és átváltozások jelentik a múltó időt. Minden változás öröm és csalódás, és minden átváltozás egy újabb csalódást hordoz magában. Az ablakból átélt életparabok szűkös korlátait már csak a képzelet helyettesíti. Évek során a közelebb férközés tehetetlen gondolatai, kilátástalan próbálkozásai lassú beletörődéssé válnak, de mindig ott bujkál az átváltozás lehetősége.”

Művészi érája is a társadalmi feszültségeket feszegette. Hatni a lélekre, megragadni a szép, a fájdalmasan szép és szakrális pillanatokat, ami fölemeli az embert. Ezt érzékelteti a *Luther legendárium* művéhez korabeli metszetek alapján készített illusztrációs sorozata.

A festészet mellett egy viszonylag ritkán használt anyag, a bőr megmunkálása is rabul ejtette. Maga is szívesen emlegette a *Vásárhelyi motívumok* és a *Jónás és a cethal* alapján készült bőrfaragásait. Nyughatatlan személyiségének és szerteágazó érdeklődésének, az ember és tradíció iránti tisztelete vezérelte, utat keresve az élet tökéletesebb kiteljesedéséhez.

Alkotásait Hódmezővásárhelyen, és számos helyen kiállították.

Az *Anyám, hazám* című kötetének illusztrációjaként – szüleiéről az általa készített portréival – is találkozhatunk.

Saját művei mellett írói hagyatékok gondozásába is bekapcsolódott, mint a Kárász József Alapítvány tevékenységébe, mely Kárász József írói munkásságát hivatott ápolni. Galyasi Miklós írói hagyatékát is megkezdte előrendezni, melyet a Németh László Városi Könyvtárnak adományozott.

Benák Katalin

Fotó: Irodalmi Rádió

OCISOVSZKY LÁSZLÓ

SIRATÓÉNEK MAGAMNAK

Én kedves lelkeket
miért is adtad búra,
fájdalmas szívemet
gyászos koporsóba?

Miért is hagytál cserben
jaj, elrepült vidámságom,
miért hagytál itt engem
sírnivaló szomorúságom?

Szürke víz folydogál
medréhez csapódva,
utat majd hol talál
széltől ostromozva?

Gyertyafény is sárgul,
viasz könny szemében,
a virág is árval
szírommal kezében.

Alig hallik mindaz,
amit zokog beszédben,
elfáradt a vigasz
a sötét-csönd éjben.

Visszatérsz hajnalra,
tudom, hogy visszatérsz,
könnyemre, bús hangomra
mind bocsánatot kérsz!

ÉJFÉL

Hártyás nagy szárnyát
kibontja
a csillaghomlokú éjszaka,
az ablakon
kiöntött fény
befolyik az árokba,
és a hideg hasú
aszfaltokon
fészket rak az álom.

KÖRCSÁRDÁS

Körbe állni!
Mindenki fogja meg a másik kezét!
Szorosán, kemény szorítással.
Aki szédül, csukja be a szemét!
Így, most súlyos dobbanással
lépjünk balra,
aztán tovább körbe-körbe
éles füttyszóra,
gyorsan, szilajabban, újra
kilépni, csukott szemmel,
vadabban, vizes testtel,
verejtékkel a füttyszóra,
balra, mindig csak balra!
Elszédülni még nem lehet,
megszédülni, megszedülni,
túrni,
táncban senki mást nem tehet.
Csattan a fütty, laza a szorítás...
Fogd a kezét,
fogd le szemét,
táncolni majd lesz más.
Balra kezdve,
balra lépve
körbe-körbe,
öntudatlan csukott szemmel,
járd a táncot,
ropjad kedvvel!

KERESZTÚTON

A mindent betakaró szürke ég alatt
dél felé szállnak a darvak.
Most ebben a békésnek tűnő
magányos csöndben rám ront
az alattomos vággyal közelgő,
farkasordító, hidegrázó gondolat.

A rámrontó télben,
vért hullató hóesésben
feltűnik a hóember
emberevő képében.

Oh, jaj Uram! Tekints már ránk!
Önön húsába vájt a magyar.
Egyre másra testvérét eszi,
mint az éhes kannibál.

Mohó hatalmi vágyában,
hitnek vélt politikában,
Janus-arcú maszkjában,
öröknek remélt gazdaságban,
tőkés álmok birtokában
Hapci-törpe álruhában
szemen köpi gýmamáját.

Oh, jaj Uram! Szétforgácsolt keresztet,
ács szüledtől tanult mesterséggel
állítsd vissza valós egységgé,
mindent összefogó erővé!

SOÓS CSILLA

A Németh László Városi Könyvtár igazgatója majd negyven éve került a könyvtárba, melynek fele az intézmény vezetése volt. Olyan intézmény vezetője, mely a szó legnemesebb értelmében *agora*, ahol szívesen találkoznak az emberek, ahol személyiségük fejlesztése mellett olvasóbarát közösségi miliőben tölthetik el szabad idejüket. Nyugdíjba vonulása alkalmával idéztük föl könyvtárosi hivatásának főbb mozzanatait.

● Mi vonzotta a könyvtárosi pályára?

A könyvtáros pálya iránti vonzódásom a középiskolás években alakult ki. Köszönhetően lelkes könyv – és olvasásszeretetemnek, a Bethlen Gábor Gimnázium könyvtárosa, Petrik Ágnes mellett az órák közti szünetekben az iskolai könyvtárban dolgoztam, kölcsönöztem a könyveket. Néhány iskolatársammal elméletet is tanultunk Ágnestől szombatonként. Terveim szerint érettségi után könyvtáros szakra jelentkeztem volna, de ez csak évekkel később valósult meg, addig is elvégeztem a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán a magyar – népművelés szakot.

A Csongrád Megyei Moziüzemi Vállalatnál kezdtem el dolgozni mint művészeti előadó. Ez után a rövid kitérő után 1981. november 1-től már a Németh László Városi Könyvtár munkatársa lehettem. Könyvtárosi éveim alatt posztgraduális képzésben sikerült letennem a vizsgáimat a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola könyvtár szakán.

Úgy gondolom, jó választás volt, hiszen megtaláltam az utamat, a pályán eltöltött hosszú évek alatt egyszer sem éreztem, hogy más kellene csinálnom, mindig erős volt bennem az elhivatottság.

Ennek ellenére vezetői ambíciókat nem tápláltam magamban, az olvasószolgálat könyvtárosaként, majd vezetőjeként teljesen kiélegetett a tájékoztató munka, az olvasókkal való találkozások.

2001 januárjától vezetem a könyvtárat mint igazgató. Előző vezetőnk, Almási István, akivel volt szerencsém 17 éven át együtt dolgozni alpolgármesterként folytatta városépítő munkáját. Így lettem a könyvtár vezetője.

● Melyek voltak a legnagyobb szakmai kihívások?

Nagy terhet ró egy vezetőre, hogyan képviseli az intézményét, milyen kapcsolatot ápol a fenntartójával, hogyan jelenik meg a könyvtár a település életében, milyen a társadalmi elismertsége.

TÖBB MINT AGORA...

„Olvasni olyan, mint gondolkozni, mint imádkozni, mint egy baráttal beszélgetni, mint amikor a gondolataidról beszél, mint amikor mások gondolatait hallgatod, mint a zenehallgatás... mint amikor egy tájat szemlél az ember, vagy mint amikor elmegegy, hogy sétáljon egyet a tengerparton.”

Roberto Bolaño: 2666

Ha egy szóval kellene jellemeznem a vezetésem alatti időszakot, akkor a küzdelmes jelzőt használnám, persze annak minden szépségével együtt. A kihívások, a változó elvárások úgy a szakma mint az olvasók részéről, bár ez szorosan összefügg és egymást generálja, mindig is jelen volt az életünkben.

Ha végigtekintünk a könyvtárak történetén az 50-es évektől a rendszerváltásig tartó időszakon, láthatjuk, hogy az ekkor nyújtott szolgáltatások a szabadpolcos rendszer kialakításán, a könyvkölcsönzés nyújtásán és a könyvbemutatók szervezésén alapult.

Az elmúlt 30 évben nagy változások történtek a könyvtárak életében. A kulturális intézmények működését tekintve ez az intézménytípus volt képes a legkorábban reagálni a változásokra, sőt elébe menni azoknak. Az olvasási szokások átalakulása, az internet megjelenése, a közösségi élmények iránti megnövekedett igények mind a mai napig mérföldkövek a szakmai átalakulás útján.

Megtanultuk, hogy a máig is legfontosabb alaptevékenységünk, az olvasásfejlesztés milyen új szolgáltatásokkal köthető össze, melyek azok a lehetőségek, amelyek bevonzzák a látogatókat a könyvtárba, ahol úgy érezhetik, hogy jó lenni, amelyek kiszolgálják a tanulást, a tudás megszerzését, a kapcsolódást, a kulturális élmények átélése iránti vágyukat.

A 90-es években megjelenő internetre lehetőségként tekintünk. Kezdetben internethasználati szolgáltatást nyújtottunk, később elindítottuk számítógépes tanfolyamainkat. Bevezettük online szolgáltatásainkat, melyeket folyamatosan fejlesztünk az elvárásoknak megfelelően. Megújítottuk honlapunkat, melyen elérhető katalógusunk, többféle adatbázisunk, könyvajánlóink. Elindítottuk hírlevelünket, megjelentünk a közösségi oldalakon, s a legújabb szolgáltatásunk a mobiltelefonon elérhető mobil alkalmazásunk.

A fejlesztések bevezetése, majd minőségibb szintre emelése, megújítása, valamint újak megvalósítása egy olyan folyamat, melynek soha nincs vége, a cél a használók elégedettségének elérése.

Ezt a folyamatot segíti a minőségirányítás bevezetése, melyen már két éve dolgozunk. A cél a *minősített könyvtári* címre pályázat benyújtása és megnyerése.

Mindezek megvalósítása érdekében újabb kihívást jelent számunkra az ehhez szükséges szakmai tudás megszerzése, a továbbképzéseken, szakmai tanfolyamokon való részvétel, a folyamatos tanulás, valamint az önképzés is.

Mindez próbára tesz, (tett) velem együtt minden kollégát, együttműködésre sarkall, hiszen közösségben, csapatban dolgozunk.

● Miként lehet összhangba hozni a lehetőségeket és a vágyakat?

Mindig szem előtt tartottam az együttműködés különféle formáit. Hiszem, hogy csak így haladhatunk előre, valósíthatjuk meg céljainkat. A kapcsolatok kiépítése számunkra is mindig újabb és újabb lehetőségeket kínál. Ezért igyekeztem minél több partnerséget kialakítani társintézményekkel és civil szervezetekkel. Ennek köszönhetően olyan kezdeményezésekben tudtunk részt venni, mint pl. a Közösségek Hete, saját és vendég közösségeink bemutatkozásával. Rendszeresen tartunk felolvasó délutánokat, kiállításokat a budapesti Krúdy Gyula Irodalmi Körrel, gyermeknap programokat és kutyaterápiás foglalkozásokat az „Új Világ” Alapítvánnyal, de valószínűleg már meg zenei rendezvényt a Csongrád Megyei Szivárvány Otthon színeként zenekarával és vegetáriánus ételkóstolót is. A szegedi Talentum Alapítvánnyal Önkéntes Pontot indítottunk, mely minden korosztály számára nyújt lehetőséget a könyvtárban végzett önkéntes munkára, illetve az e témát népszerűsítő programokon való részvételre.

Szerveztünk rendezvényeket az egyház által indított *Házasság Hete* elnevezésű országos programsorozat keretében is.

Legújabb együttműködésünk a Hajnóczy Irodalmi Műhellyel, amelynek helyet is adunk, minőségi változást jelent látogatóinkkal való irodalmi találkozásaink során.

Tagjai vagyunk országos szakmai szervezeteknek, amelyek akcióihoz minden évben csatlakozunk, ilyenek az pl. Internet Fiesta és az Országos Könyvtári Napok.

Mindezt a teljesség igénye nélkül soroltam fel, mintegy ízelítőt adva mindazon sokszínű tevékenységről, melyet azért végzünk, hogy minél több lehetőséggel tudjunk élni a könyvtár, az olvasás iránti figyelem felkeltésében.

● Egy ilyen alkalom, mint a nyugdíjba menetel, nagy fordulópont az ember életében, ami egyfajta számvetésre is készíti.

Amit talán szerénytelenség nélkül állíthatok az eredmények alapján, az városunk kulturális örökségének megőrzése és átadása.

Olyan könyveket, kiadványokat jelentettünk meg, amelyek az irodalmi, kézműves hagyományainkat mutatják be. Ennek kapcsán számos érdeklődőnek tartottunk könyvbemutatókat, ingyenes tanfolyamokat. Büszkéek lehetünk helyismereti gyűjteményünkre, mely rendelkezésre áll a kutatók számára.

Nagy eredmény, hogy rendelkezünk egy korszerű infokommunikációs eszközökkel felszerelt, képzések és gyermekfoglalkozások számára megfelelő helyiséggel.

A visszajelzések arra engednek következtetni, hogy a változásokat jól kezeltük, szert tettünk egyfajta elismerésre a lakosság körében, minden korosztály otthonra lel nálunk, megtalálja a kulturális, közösségi élményt, közel kerül a könyvekhez, az olvasáshoz.

Erősíteni kell viszont a külső kommunikációnkat, hogy mindezen lehetőségeket egyre szélesebb közegben felkínálhassuk.

Kívánnivalót hogy maga után a fogyatékkal élők bevonása az intézménybe, bár több szolgáltatás megvalósításával már rendelkezésre áll számukra a könyvtár akadálymentes használata.

Nagy hátrányunk, hogy nem tudjuk biztosítani a fizikális akadálymentesítést. A jelenlegi könyvtáráépület nem alkalmas a megoldásra. Más területeken is bizonyított, hogy az épület sem nagyságrendjében, sem belső helyiségelosztásában nem felel meg az elvárásoknak. Az általunk kínált tartalmat egyre nehezebb biztosítani egy elavult, műszaki állapotában leromlott épített környezetben.

Remélem, hogy a tervezett új épület, melynek felépítéséhez kollégáimmal együtt az előkészítő munkában részt vehettem, hamarosan valósággá válik. Hiszem, hogy a korszerű tartalomhoz hozzárendelt korszerű környezet minőségi ugrást jelent majd mind a könyvtár, mind a használók életében.

● A lantot itt és most leteszi. Milyen tervei vannak?

Egyéni céljaimról, vágyaimról sosem nyilatkoztam, az én személyiségem csak annyiban volt fontos, hogyan nyilvánult meg a könyvtárról alkotott pozitív kép kialakításában. A közösségi szerepvállalás után szeretném előtérbe helyezni a magánéletet, hogy minél több időt tölthessek a családom tagjaival. Emellett sokat fogok olvasni, kertészkedni, fotózni, zongorázni, utazni, szépítgetni az otthonunkat.

● *Boldog és tartalmas jövőt kívánunk, melybe továbbra is beleférnek a közösségi kapcsolatok is!*

Benák Katalin

A Krúdy Gyula Irodalmi Kör és a Kárász József Irodalmi Kör költészet napi irodalmi délutánja. 2019.

A képen: Németh Nyiba Sándor M. Jankó János, Haranghy Géza, Bullás Mária, Arany-Tóth Katalin, Kanizsa József, Gyulafalviné Koncz Márta, Fehér József. Mögöttük áll: Soós Csilla könyvtárigazgató

(Forrás: NLVK)

MÓNUS BÉLA | Mikes Kelemen és "Édes néném"

"Zágon felé mutat egy halovány csillag"

Teleki Gizella
(Forrás: Márki-Zay János)

ZÁGON NÉNIJE

1970-ben megnősülvén kerültem Gyuláról Vásárhelyre. Meglehet, hogy a kolozsvári egyetemen oktató és baráti kapcsolatot ápoló Márki dédanyám testvére egyezett meg feleségem Imre dédapjával a két család összefonódásában. Ettől kezdve magam is vásárhelyiként jártam a nagyvilágban.

Vásárhely néven 14-15 települést neveztek a történelmi Magyarországon (Hódmezővásárhely, Kisvásárhely, Somlóvásárhely, Czikóvásárhely, Erdővásárhely, Fugyivásárhely, Gyerővásárhely, Kékesvásárhely, Kézdivásárhely, Marosvásárhely, Zsilvásárhely, Vásárhely (Trhovište), Vásárhely (Magyarszögyén), Drávavásárhely, Torontálvásárhely (Debeljača). Ezek közül a legnevezetesebbek Marosvásárhely, Hódmezővásárhely és Kézdivásárhely.

1992. augusztus 17-22 között Kovásznán, a Bolyai Nyári Akadémián mutattam be fizikai kísérleteket. Számomra azért is emlékezetes ez a rendezvény, mert akkor a szállást adó kollégium ablakain nem volt szúnyogháló. Alvás helyett egész éjjel a szokatlan bőséggel támadó szúnyogokat csapkodtam. Éppen ezért örömmel vettem, amikor kézdivásárhelyi kollégám meghívott hozzájuk. Reménykedtem, hogy végre kialudhatom magamat. Csalódtam. Éjjel előjöttek a bútorok mögé rejtőzött szúnyogok, s ugyanúgy szúrtak, mint Kovásznán.

Másnap két kollégámmal Mikes Kelemen szülőhelyére, Zágonban tettünk egy kirándulást. Egy ilyen úton mindig látni valami újat. Érdekes volt, hogy Zágon felé haladván - utunk baloldalán, Papolcnál a hegyoldalban álló magas fenyőfákon csapatnyi golya fészkelte. Megjegyzem, hogy a háromszéki medencében, az ún. Szépmező nedves rétjein mindenhol töménytelen golyával találkoztunk.

Zágonban előbb a Mikes-Szentkereszty Kúria előtt haladtunk el, majd irányt vettünk Mikes Kelemen szülőhelye, a Mikes-kert felé. Nem volt könnyű tájékozódni, mivel a faluban utcanevek helyett csak házzszámok vannak. Végül némi segítséggel megérkeztünk a kert bejáratát őrző egykori vízimalom épületéhez, ahol egy fejkendős néni köszöntött bennünket. Teleki Gizi néni kezében kockás füzetet szorongatott, s arra kért, mi is írjunk be valamit a „vendégfüzetbe”. Ha már így adódott, a következőt jegyeztem be:

„Itt járt három vásárhelyi tanár Bartha Zsolt Kézdivásárhely, Bíró Tibor Marosvásárhely, Márki-Zay János Hódmezővásárhely”.

Látogatásunkkor még mind a három „Mikes tölgy” megvolt. A hagyomány szerint ezeket még Mikes Kelemen édesapja ültette. Azóta többször is voltam Zágonban. Hírét vettem, hogy az egyik tölgy villámcsapás következtében kipusztult. Gizi néni beszámolt róla, hogy a fából egy fafaragó művész szeretne szobrot készíteni. Amikor 1999-ben a Mikes Kelemen és képzeletbeli nénjét ábrázoló alkotás elkészült, Gizi néni már nem élt. Mikes képzeletbeli nénjében, akinek Rodostóból leveleit címezte, én egyértelműen Gizi néni ismertem. Csak a kis kockás füzet hiányzott kezéből. Mónus Béla fafaragó művész szobra most a Mikes-Szentkereszty Kúria parkjában fogadja a látogatókat. Itt búcsúztam el én is Gizi nénitől.

Utoljára Zágon nevű unokámmal jártam Zágonban. Ekkor már csak az egyik tölgyfa élt. A mellette lévő kiszáradt tölgyfa törzsében – Mónus Béla szobrász egy ajtóval nyitható, kis kápolnát alakított ki. Két unokám el is fért benne.

Teleki Gizella unokájától pedig megtudtam, hogy a kis kockás füzet még most is megvan. Csak Gizi néni hiányzik. Hiszem, hogy odafentről ma is köszönt minden zárandokot.

*

Nem állhatom meg, hogy ne idézzem fel a Mikes család nevének eredetéről fennmaradt szájhagyományt. A szájhagyományt Finta István pávai papköltő dolgozta fel:

A történet arról szól, hogy Kadicsa hun hadvezér eldönti, hogy népével itt keres új hazát. Leánya, a hun tábor tündére, a szépséges Mika, egy általa kijelölt dombra mutat, s azt az ígéretet teszi, hogy annak a csapatvezérnek adja kezét, aki először ér fel a dombra. Kadicsa és Mika a domb lejtőjére érve hírül adják, hogy ők már felértek a dombra. De „a dombtetőről egy hang felel vissza: Mük es, itten várunk Kadicsa lányára. Kadicsa ekkor a győztes csapatvezért így üdvözlö: Jól van, vezér, mántúl „Mükes” legyen neved;/Ez a dombtetőről első köszöntésed. /Mükes név alatt vedd Kadicsa leányát./A sereg tündére hűn megtartja szavát./ Mükes és Mika is utódai a derék Mikesek.”

Márki-Zay János

EGY ELSZÁRMAZOTT EMLÉKEIBŐL

Kevés az olyan település az országban, ahol a polgármester számon tartaná, hogy ki, hová költözött el, vagy tartja-e a kapcsolatot egykori lakhelyével. Ehhez mindenképpen szükséges egy olyan személy, aki ugyan elköltözött onnan, de annak idején rendkívül nagy ismeretsége volt a lakosság körében. Itt a fővárosban Csáki Irén közigazdász, az ide költözöttet jóformán hiánytalanul számba vette, és a megalapított Vásárhelyi Baráti Kör tagjait a hónap egy bizonyos napján összehívta beszélgetésre, esetleg beszámoló tartására. Lehetséges, neki is köszönhetjük, hogy amikor dr. Rapcsák András lett a polgármester Hódmezővásárhelyen, akkor sikerült megszervezni most már nemcsak a fővárosban, hanem évente egyszer a mártélyi üdülőtelepen is az elszármazottak találkozóját egy szíves vendéglátással. Ismerve a polgármester kitűnő szervező képességét, az is feltételezhető, hogy tőle származott a találkozó elindítása. Ilyenkor a város munkájáról, eredményéről kiadványokat, sőt még egyéb ajándékot, kézimunkákat is kaptunk. Sokszor a helyi ott lakó barátok, ismerősök is megajándékozták a messziről jötteket.

Ha kedves emlékeimről szeretnék beszámolni, mert az a tizenkét év, és később a kiegészítő egy-egy találkozó erős, kitörölhetetlen nyomot hagyott bennem. Sajnálom, hogy az alig valamivel több, az első 13 szülőföldi életem inkább több szomorúsággal volt tele, ezért a kapcsolat alig jelentkezett az évek során. Úgy illik pedig, hogy a legerősebb kapcsolat ahhoz a helyhez, területhez kötődjön, ahonnan elindultunk. Én úgy indultam el onnan, hogy az új hely olyan életkörülményeket ad majd nekem, amely nem egy átmeneti, nem egy felszínes, hanem egy életre szóló lesz. És valóban, így is alakult az életem, amelyre többször, több munkámban vissza-visszatérek. Nem nagy dolgok ezek, kicsi emberi megnyilatkozások, amelyek széppé varázsolták, és hozzá kötötték az életemet, személyemet ehhez a szellemiekben gazdag városhoz. Azon túl, hogy az ember belső világa szorosan kötődik Vásárhelyhez, a naponta látható kedves emléktárgyak is erősítik ezt az érzést. Jó ezekre ránézni, s néha-néha a régi emlékek ezekkel meg is jelennek. Az első kedves emlékem Sirokmán Margit kedves tanárnő ismerősömhöz fűződik, akinek doktori disszertációját gépeltem le, és ezért Fejes Sándor népművész 1945-ben készült vázájával ajándékozott meg 1946-ban. Ennek ugyan nagyon örültem, bár akkor inkább kellett volna néhány forint.

Vásárhelyi hímzésű terítő

Ezt azóta is őrzöm, ami a lakás díszén túl azért is értékes, mert a népművész saját munkája.

Később kapcsolatom alakult ki Vörös Inci (Irma) ugyancsak pedagógussal, aki nagyon sok szép könyvvel ajándékozott meg. Amikor a Bethlen Gábor Gimnázium kétszázéves évfordulóját ünnepeltük 1972-ben, megörökítette a Kerámiagyár, és ebből is kaptam két szép tányért, amely a konyhámat díszíti. Legutóbb egy volt tanítványom férje ajándékozott meg egy kedves kis faragott férfi fejjel.

A kézimunkák ugyancsak nem hiányoznak a lakásból. Ilyen egy másfél méteres terítő, kis alátét, a középiskolai találkozón vállra akasztós táská, könyvjelző. A mártélyi találkozón egy kis szív formájú kézimunkát kaptunk, amit elajándékoztam egy Ausztráliában férjhez ment ismerősömnek, hogy jó szívvel emlékezzen a hazájára, mint én Hódmezővásárhelyre.

A könyves polcaimon a Szeremlei Társaság, a *Vásárhelyi Látóhatár*, *Vásárhely jelesei* több kiadványban sorakoznak. A polgármester úr gondoskodott, hogy évente a város eredményeiről, munkálkodásáról is tudomást szerezzenek az elszármazottak, és minden eredménynek együtt örüljenek a várossal. Az 1996. augusztus 19-i mártélyi találkozón dr. Rapcsák András polgármester urat is megörökítette néhány képen a férjem, Molnár József geológusmérnök, aki a találkozón ugyancsak részt vett.

Mindezekkel a képekkel, emlékekkel naponként találkozom, melyek megszépítik a néha kissé gondokkal teli nehéz napokat.

Dobos Irma

Mártélyon, a Tisza-parti üdülőben, a Vásárhelyről elszármazottak találkozásán. Középen dr. Rapcsák András polgármester.

(Fotó: Molnár József)

VÁSÁRHELYTŐL EURÓPA SZÉLÉIG

Szubjektív úti beszámoló

Amikor egy évvel ezelőtt felszálltam a repülőgépre, hogy 3 hónapos kutató- és tanulmányútra¹ induljak Nyugat-Európába, fel sem mertem volna tétélezni, hogy 12 hónappal később, szinte még a lakást sem lehet majd elhagyni a pandémia miatt. A körülmények ily mértékű változása új kontextusba helyezi egy „világlátó” út élményeit. Írásomban ezeket felelevenítve szeretném képzeletbeli utazásra invitálni az Olvasót.

Kutatásom első állomása a Svájc északnyugati csücskében fekvő Bazel volt, pontosabban a főtéren álló Kultúrák Múzeuma, ahol vendégkutatóként fogadtak. Az archívumban és a könyvtárban töltött órák után gyalogszerrel fedeztem fel a város különböző szegleteit. A Szeged-méretű hegyvidéki településen barangolva hamar észrevenni, mennyire összefonódik itt a régmúlt és a jelen. A 15-16. századi kőházak és a klasszicista paloták mind a tartós béke építő erejéről tanúskodnak, s ódon falaik közt a legfejlettebb technika is otthonra lel.

Itt a múlt értéket jelent, ami vonzza a turistákat, de megtalálja helyét a bázeliak mindennapi életében is. A ma is élő középkori hagyomány a Faschnacht, a paraszti konyha jellegzetes ételei: a rösti, a kolbászok és a sajtok, vagy a 19. században alapított, mára az innováció fellegváráivá vált vállalatok egyaránt ezt igazolják.

A Svájcra vonatkozó sztereotípiák azonban megdőlnék ebben a városban, hiszen lakói nyíltak és barátságosak. A fenséges csokoládé nem teljhatalmú, itt a töltött, mézeskalácsra emlékeztető Lächerli az igazi specialitás. Az tény, hogy sokat és keményen dolgoznak, de azt is tudják, hogyan kapcsolódjanak ki. Koraeste divatos bárókban, vagy Klein-Baseel rakpartjának lépcsőin jönnek össze egy apéro, azaz vacsora előtti könnyű ital erejéig, hogy megvisszassák a nap eseményeit. Hétféteken pedig a parkok üde zöldjében pihennek, játszanak vagy grilleznek a kisebb-nagyobb társaságok, s amint egy kicsit is melegszik az idő, megmártóznak az azúrkék Rajna kristálytisztá hideg vizében.

BÁZEL

AZ ÁLLANDÓSÁG OTTHONA, AHOL KEVEREDIK A NÉMET PRECIZITÁS, A FRANCIA SIKK ÉS AZ OLASZ DOLCE VITA

LISSZABON

AHOL AZ ÉLET RITMUSA OLYAN, AKÁR EGY LATIN TÁNCÉ (LASSÚ-LASSÚ- GYORS-GYORS-LASSÚ)

A magas életszínvonalhoz sokszor mértékletesség és tudatos életmód társul: hazait vásárolnak a hazainál; kerékpárral járnak a meredek utcákon, hogy óvják környezetüket; s azt is jól tudják, hogy tisztaság fél egészség. S hogy a sok kő se legyen oly rideg, szép és illatos virágokkal díszítik ablakaikat és színes ajtóikat. Természetesen ebben a városban is vannak dübörgően forgalmas főutak, graffitis falak és kolduló szegények. De tapasztalataim szerint mindig akadtak olyanok, akik megálltak, akik helyrehoztak vagy akik segítettek.

A kutatóút második felét Portugália fővárosában töltöttem, ahol a Nemzeti Levéltár fotógyűjteményének képeit vizsgáltam. A Tejo folyó partján elterülő városban egészen más világ tárult elém. Zsúfoltabb, hangosabb és szélsőségebb. Lisszabon igazi arcát a napi több órás közlekedés során szemlélhettem, miközben a busz utasai nevettek, gyermeküket táplálták, szatyrokat cipeltek, sőt egyszer még hajba is kaptak. A belváros fáradt romantikájától eltérően a külsőbb kerületek inkább szegényes ipari hangulatot árasztottak, vagy éppen a legcsillogóbb modernitás köszönt vissza irodaépületeik üvegfalairól és a luxusautók emblémáiról. Míg a történelmi emlékművek körül: a Praça do Comércio-n, a Belém toronynál vagy a Szent Jeromos katedrálisnál bábeli hangulatot idéző ezernyelvű tömeg hömpölygött. Addig Alfama ódon utcáin, fado szólt a Festa idején. A város védőszentjének ünnepén pedig énekelve kísérték Lisszabon lakói Szent Antal szobrát a Sé katedrális körüli körmeneten.

A nyílt óceán számukra megszokott tény, s nem révedeznek a végtelen horizontot kémelve. Ha úszni akarnak, Cascaisba a közeli fürdővárosba mennek. Azt mondják, télen is szívesen merülnek, így a nyáron is csak 17 fokos vizet melegnek ítélik.

S hogy milyenek a portugálok? Érzelmesekek, kicsit melankolikusok, és igen szenvedélyesek. Sok a kontraszt mind hangulatban és viselkedésben, mind az anyagi lehetőségekben. De, ami közös bennük, hogy nagyon közvetlenek, hiszen ez a nagyváros valójában sok kisváros mozaikjából áll össze, amelyek valódi kisközösségekként működnek, ahol köszönnek egymásnak az utcán és beszélgetnek a szomszédos asztalnál ülők a Pasteláriában. Ahol a hentesnél, a péknél és a halasnál vásárolnak az esti társas vacsorához – amit szinte minden nap megrendeznek, s ahol a szemképráztató azulejoval borított épületek ablakaiban tiszta ruhák száradnak.

Végezetül a két szó, amit a legtöbbször hallottam az út során: *genau* (pontosan/német/) és *obrigado* (köszönöm/portugál/), ön-magukban is sokat mondanak.

Kép és szöveg: Terendi Viktória

1. A vizuális etnográfiai kutatóút és muzeológiai tanulmányút a Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj támogatásával valósult meg.

...ÉS A MÁSIK TÁBLA?

Mert előző lapszámunkban egyről írtunk, pedig minden látszat ellenére ugyanazon helytörténeti eseménysor két emlékjele került másfél éve a hódmezővásárhelyi Emlékpontba a Szék utcai iskolából. Ezt az üzenetével korábbra visszatekintő másikat „a társadalmi viszonyok demokratikus változását tükröző utcanév-rendezés iránti általános igény” miatt az őszirózsás forradalom, az első Magyar Köztársaság kikiáltása és a Kommunisták Magyarországi Pártja megalakulásának fél-százados évfordulóján 1968-ban helyezték el. Dacára, hogy ötven évvel ezelőtt itt nem volt kommunista szervezet, több közterület neve változott. Például Bokányira a Hattyas utca, és annak 36. számú ingatlanát a mellékelt fotón bemutatott táblával emlékhellyé nyilvánították. Hogy kikkel, meddig és min munkálkodott itt Bokányi Dezső, arról pontos képet íj. Nagy Sándor: *A szocializmus keletkezése Hódmezővásárhelyen* címmel 1924 végén megjelent könyvéből kapunk. Ebben apja padlásán talált jegyzetfüzete alapján egy, a Szántó Kovács János-féle spontán zendüléshez vezető egyletalapítás nehézségeiről 1893-ig tudósít. Bokányiról az előzményekkel együtt annyit ír, hogy mikor Nagy Sándor kubikus bandagazda 1891. november 1-jén tizenhárom emberét összehívta Hattyas utcai házába, már fél éve ismerkedtek a szocializmus ideológiájával, leginkább a *Népszava* révén. Most megállapodtak, hogy miután a rendőrség figyelni őket, ezen túl mindig máshol fognak találkozni, a gyüleke-

zési tilalom miatt törvényesen működő egyletet alakítanak, az alapszabály elkészítését a szegények ügyvédjére, az „oldalkosári” dr. Török Lajosra bízják. Másnap az Ádám utcai vezetőségválasztáson Nagy az elnöki tisztséget nem, a számvizsgálóit elvállalta, majd „némileg” megfogalmazták az alapszabályt. Az akkor 21 éves Bokányi három és fél hónappal később titkon jött a városba. A Szent László utcában vett részt egy éjszakába nyúló gyűlésen, utána Nagy Sándornál szállt meg.

Másnap néhányadmagával felkereste az ügyvédet, megbeszélte az alapszabályt, majd elutazott. Több szó róla nem is esik. Két félnapot meg a közbülső éjszakát töltötte a városban, a Hattyas utcába csak aludni ment.

Minderre magyarázatul szolgál, hogy Bokányi az esztendeje alakult Magyarországi Szociáldemokrata Párt agitátoraként érkezett.

Azt már Baksa Lajos polgármester későbbi, főispánhoz írt egyik jelentéséből tudjuk, hogy az 1892. február 19-én alapszabállyal beadott kérelmüket, miszerint Hódmező-Vásárhelyi Munkás Népkör néven kívántak egyletet alakítani, a belügyminiszter nem engedélyezte. Itt kell megjegyezni, hogy Szántó Kovács János csak ez év júliusában lépett be az egyletbe, ahol októberben elnöknek választották; az Általános Munkás Olvasóegylet csak ezután alakult meg; erről téves dátumot közlünk előző cikkünkben.

Bokányi nyíltan 1894-től politizált. Olvasta, terjesztette a marxista irodalmat, például szerkesztette a *Kommunista Kiáltvány* első magyar nyelvű kiadását is. 1899-ben izgatásért, 1901-ben zsarolásért volt lecsukva. Keresztény szocialista létére 1918-ban a KMP alapító tagja, a radikális baloldalhoz csapódott. A Tanácsköztársaság munkaügyi és népjóléti népbiztosa lett, de az utolsó napokban kinevezték a Vörös Hadsereg III. (tokaji) hadtestének parancsnokává katonai ismeretek nélkül, erre fogolytörzslapján a katonai szolgálatára vonatkozó „hadmentes” bejegyzés is utal. Ezért a diktatúra összeomlása után 46 rendbeli gyilkosságra való felbujtás, felségsértés, lázadás, pénzhamisítás vádjával le-tartóztatták, a Magyar Királyi Kúria 1920. december 28-án jogerősen halálra ítélte. Csicserin orosz külügyi népbiztos közremű-

ködése nyomán törzslapjára „az ítélet végrehajtása elhalasztva” megjegyzés került. Fogolycsere révén 1922 februárjában a harmadik transzporttal Oroszországba távozott. Érkezéskor üdvözlő beszédet Grigorij Jevszejevics Zinovjev főideológus mondott. Felesége, örök-befogadott lánya hamarosan követte. Moszkvában a III. Internacionálé előkészítő bizottságának tagja, megszervezte, vezette az üldözött kommunisták és családtagjaik anyagi támo-

gatását, jogvédelmét ellátó nemzetközi Vörös Segély moszkvai magyar irodáját. Nyikolaj Krilenko fővádbiztos mellett vádbiztos, számtalan koncepció per közreműködője, akár magyar sors- és elvtársai ellen is – jogi ismeretek nélkül. Mindeközben megalakult a Szovjetunió, meghalt Lenin.

A moszkvai rádió 1932. szeptember 6-án indult magyar adásában mondta propagandabeszédeit mindaddig, míg állandó ittassága miatt el nem tiltották. Sztálin tisztogató akcióinak 1938-tól nagyszámú magyar áldozata is volt. Kit száműztek, kit halálra ítélték. Bokányi élete rabkórházban ért véget, a dátum bizonytalan, halálhíre 1940 nyárelőn kapott szárnyra.

A néptri-bun a századforduló után két alkalommal szónokolt Hódmezővásárhelyen, a Hattyas utcába többé már nem ment. Álságos, kölcsöntekintélyű emléktáblája 1980-ban került mellé az iskola aulájában. A Hattyas utca eredeti nevét a város első önkormányzati közgyűlése adta vissza, a polgármesteri jelentés indoklást nem tartalmaz. Talán kellett volna, hisz’ csak 21 évvel később született az a törvény, ami kimondta, hogy aki XX. századi önkényuralmi rendszer cselekvő részese volt, annak nevét közterület nem viselheti...

Béres Dezső

Forrás: EMLÉKPONT | Fotó: Arany-Tóth Attila. Hódmezővásárhely, 2019.

A KÖNNYŰZENEI MŰFAJ ÚTJA VÁSÁRHELYEN

Diviki Sándor, Almási István, Hány Ferenc, Nevada, Piramis, Interock együttes, csak néhány ikon a mára már legendássá váló hódmezővásárhelyi zenészek, zenekarok nevei közül. Az év elején egy sorozatot indítottunk útjára „Fejzetek a hódmezővásárhelyi könnyűzene történetéből” címmel, a Vásárhelyi Látóhatár online felületén. A sorozat a múlttal foglalkozik, de nem csak a nosztalgiazás szándéka munkál bennünk. Szeretnénk felhívni a figyelmet arra a kulturális értékre, és pozitív emocionális forrásra, amit a könnyűzene hordoz magában. Évtizedeken keresztül a város életének szerves részét képezte a helyi könnyűzenei élet. Ifjúsági ház, Tiszavirág, Serif klub, Tiszti klub, Hódiköt kultúrház, Munkásotthon, Metró... voltak a szinterei, ahol a zene közös nyelvért megértve találtak egymásra zenészek és rajongók. Hiányérzetünk van az utóbbi évtizedekben lezajlott, a várost illető zenei beszűkülés miatt, aminek egyik nyilvánvaló jele a szórakozóhelyek megszűnése.

Az „éjszakai élet” kutatásának kihívása, hogy a kapcsolódó források általában egy-egy pillanatképről (fellépésről, tagcseréről, adott alaplaptorról) szólnak. Ezekből kell megpróbálni összeállítani egy-egy korszak könnyűzenei légkörét, miközben ez a könnyűzenei légkör dinamikusan változik, az egymást követő zenei irányzatokat az önkifejezés igényétől „szorongatott” alkotók lendítik tovább. Ezen a szintéren a közönség reakciója, együttélése a produkciókkal legalább olyan fontos, mint az alkotás. A könnyűzene új – a megelőző generációk számára sokszor felkavaró – irányzatai leglátványosabban mindig a formabontást kereső fiatalabb generációknál találunk rajongóikra. Fontos hatása volt a szórakoztató zene helyi fejlődésére a politikai környezetnek. A Rákosi-, majd a Kádár-korszak könnyűzenéhez való hozzáállása magán viselte a diktatúra jegyeit, a kritikus hang, a nehezebb ellenőrizhetőség mindvégig szúrta a hatalom szemét. Feltáró munkánkat az 1950-es évekkel, és a rock and rollnak a helyi sajtóban való megjelenésével kezdjük. A rock and roll, a kor társadalmi változásaival karöltve egy minőségileg új korszakot nyitottak a könnyűzenében, ami – kommunizmus ide vagy oda – Magyarországon is érezte hatását. Az eddig megjelent részek a modern tánczene és a beatkorszak történetét tárják az olvasók elé. Figyelmet fordítunk arra, hogy érzékeltesük Vásárhely társadalmát, és a könnyűzene között létrejött interakciókat, bemutassuk, milyen sajátosságok fedezhetőek fel a város könnyűzenei életében. Ez azért is érdekes, mert a témával foglalkozó kutatások, feldolgozások elsősorban Budapestre koncentrálnak, míg a vidéken lezajlott folyamatokról kevesebb információ áll rendelkezésre.

Utólag egyszerűnek tűnhet az egymást követő könnyűzenei korszakok sorba vétele, de az egyes irányzatok kialakulása, helyi érvényesülésük bonyolultabb egymásra hatások eredményeként mentek végbe. Híres zenetanárok, zenészek (Steiner Béla, Lányi Lajos) egyengettek az igényes muzsika útját, a vásárhelyi könnyűzene születésekor. Kiemelendő azoknak a zeneszerető személyeknek az aktivitása, akik mozgatórugói próbáltak lenni egy-egy klubnak, rendezvénynek vagy együttesnek. Akiket nemcsak a forgalom, a szórakozók száma motívált, hanem a zene szeretete.

NAGY GYULA | Házibuli 1965-ben | FORTEPAN

Sokan közülük Budapestről vagy külföldről „csempészték be” Hódmezővásárhelyre az új táncokat, dallamokat. Igyekeztek meghonosítani egy olyan szabadabb látásmódot, amely egy működőképes, új zenei közeg születéséhez és megmaradásához szükséges.

A vizsgált korszak elején a szórakozni vágyók igényeinek kielégítésében meghatározó szerepet játszottak a helyi előadók, zenekarok. Három-négy vásárhelyi beategyüttes, szóló, duó, trió produkció tudott egymás mellett sikeresen működni, nem beszélve a vendéglőkben játszó zenekarokról. Ugyanakkor az Országos Rendező Iroda által szervezett, utaztatott, országosan ismert előadók is rendszeresen felléptek a városban. Ennek a jelentőségét az sem gyengíti, hogy az 1960-as, 1970-es évek legendás helyi előadói nagyrészt nem saját repertoárt adtak elő. Ki mit tud?, beatefesztivál sikerek fémjeltek a vásárhelyi előadók szerepléseit, akik nagy többségükben megmaradtak amatőr zenészek, de ez nem von le semmit a teljesítményükből. A zenetörténeti barangolásunk során felidézünk, hogy milyen „átigazolások” történtek a zenekarok között, milyen kapcsolat volt a hagyományos vendéglátós zenei szintér, és a kialakuló beat/rock kultúra között. Az egyedi vonások mellett a vásárhelyi zenei formációk nagyjából követték az országosan is népszerű irányzatokat, a beattól a metálig számos stílusnak találjuk meg – nem egy képviselőjét – az évtizedek alatt.

Reméljük, a sorozat által többeknek irányul rá a figyelme a vásárhelyi könnyűzene múltjára és jelenére, ami egy tartalmasabb zenei jövő igényét is felébresztheti Hódmezővásárhelyen! Ezúton szeretnénk kérni, hogy, aki rendelkezik relikviákkal (fotó, plakát, koncertjegy, stb.) vagy története van a vásárhelyi könnyűzenével kapcsolatban, az ossza meg velünk egy, a sulyok.csaba88@gmail.com email címre küldött levélben!

Sulyok Csaba

TAPASZTÓ ANDOR – FÉNYKÉPÉSZBŐL DETEKTÍV –

Hódmezővásárhelyen az 1920-as évek végén, az 1930-as évek elején, a már régóta a városban működő Plohn és Till műterem mellett, jó néhány fényképész próbált megtelepedni és egzisztenciát felépíteni magának. Azonban az 1929 és 1933 közötti gazdasági világválság jelentősen meggyengítette a fizetőképes keresletet, ezért ez csak Schnitzer Lajosnak – aki 1929-ben Fodor Béla özvegyétől vette meg férje műtermét – sikerült.

Az egyik rövid életű fotószalont az 1900-ban Miskolcon született Tapasztó Andor nyitotta meg 1933 augusztusában. Tapasztó fényképész tanulmányait szülővárosában végezte, majd az 1920-as évek végén, Orosházán nyitott műtermet, ahol 1929-ben egy rövid ideig nála dolgozott Wellesz Ella (1910–1997), aki az 1930-as évek elején Budapestre költözött, majd 1935 és 1953 között önálló fotószalont üzemeltetett, később pedig a színházi fényképezés egyik legnevesebb alakja lett. Tapasztó 1929. szeptember 18-án eljegyezte az orosházi Binet Annát, házasságukból 1933 szeptemberében László Miklós, 1938 augusztusában Endre István nevű fiuk születtek. 1929 őszén Gyulán a Petőfi utca 5. szám alatt nyitott üzletet, melyet 1932 áprilisában eladott és Pécsre költözött, ahol 1932. június elejétől a Király utca 1. szám alatt dolgozott. A megnyitástól kezdve erős kampányt folytatott annak érdekében, hogy ki tudja alakítani ügyfélkörét, rendszeresen jelentek meg hirdetései a *Dunántúl* című napilapban, a visszamélekezők szerint 14 ügynöke járta a város utcáit, és próbálta beszervezni számára a megrendelőket. Agresszív árversenyre kényszerítette a régi pécsi fényképészeket, hiszen ő egy 18 x 24 cm-es fénykép és 6 db levelezőlap készítéséért csak 7,5 pengőt kért, míg a helyiek ugyanezt 20 pengőért vállalták. Azonban végül nem sikerült megvetni a lábát a pécsi fényképészek között, és alig több mint egy év után, 1933 augusztusában elköltözött a városból. Műtermét ezért Zách János (?–1950 k.) fényképész vezetésére bízva fiókműteremmé alakította, majd 1934 augusztusában eladta azt Záchnak, aki azután haláláig ott dolgozott.

1933 augusztusában Hódmezővásárhelyen a János tér 1. szám alatt – a korábbi Till műterem helyén – nyitotta meg üzletét. Bár rövid ideig dolgozott Vásárhelyen, viszonylag sok műtermi felvételét ismerjük, ezek alapján elmondhatjuk, hogy ügyfelei a város polgári és gazdasági életének reprezentánsaiból kerültek ki. A műtermi felvételek készítése mellett kijárt a városkörnyéki eseményeket is megörökíteni, így például 1934 tavaszán levette a városi népművelési bizottság által a Csomorkány-Templomromi Körben megtartott kézimunka-tanfolyam résztvevőit. Fényképsorozatot készített a népművelési bizottság által a vásárhelykutasi Horthy Miklós Népházban 1934. március 27. és április 2. között rendezett régészeti és néprajzi, illetve a Mártélyi Olvasókör székházában 1934. május 20. és 27. között rendezett népművelési kiállításról is.

Tapasztó Andor | A VÁSÁRHELYKUTASI HORTHY MIKLÓS NÉPHÁZBAN 1934. MÁRCIUS 27. ÉS ÁPRILIS 2. KÖZÖTT MEGRENDEZETT RÉGÉSZETI ÉS NÉPRAJZI KIÁLLÍTÁS RÉSZLETE (TJM HGY LTSZ.: 72.4.29.)

Tapasztó Andor | ISMERETLEN LÁNY (TJM HGY LTSZ.: 2013.9.4.)

Számítását azonban városunkban sem találta meg, ezért 1934 decemberében visszaköltözött Orosházára, ahol a Széchenyi tér 5. szám alatt nyitotta meg legújabb üzletét. Vásárhelyi műtermét fióküzletté alakította, vezetésével Gerenday Tibor fényképész segédet bízta meg, de már 1935. május végén bezárta azt, és az addig át nem vett fényképeket a megrendelők Plohn Józseftől kaphatták meg.

S bár rendszeresen hirdette szolgáltatásait a „Takarékosság” hiteliroda által összefogott orosházi vállalkozások egyikeként, stabil egzisztenciát feltehetően Orosházán sem tudott kialakítani. Az 1930-as évek végére belefáradva az állandó létbizonytalanságba, úgy döntött, hogy gyarapodó családja érdekében biztosabb megélhetés után néz. E döntése teljesen érthető, hiszen alig több mint egy évtized alatt Orosházán, Gyulán, Pécsen, Hódmezővásárhelyen, majd újra Orosházán próbált fényképészként karriert befutni, a várt siker azonban elmaradt, hiába volt jól képzett szakember. Miután 1940. január 5-től detektívgyakornokként helyezkedett el, műtermét eladta Rajki Andornak. 1941 májusáig Sopronban állomásozott, majd ekkor áthelyezték Nagyváradra, decemberben pedig kinevezték detektívnek. A rendőrség kötelékében végzett szolgálataiért 1943. május 14-én Horthy Miklós kormányzó Nemzetvédelmi Kereszttel tüntette ki. További sorsa egyelőre ismeretlen.

Bernátsky Ferenc

"SZERETNÉK NÉHA VISSZAJÖNNI MÉG"

– Gondolatok dr. Krékits József domborművének avatásakor –

KRÉKITS MESTÖR EMLÉKIRE Videoüzenet Walla Wallából

Kedves Fődjieim!

Legszívesebben azzal kezdeném, hogy „kedves egybegyűltek”, de az idők változnak, újabban az összefogás korszaka helyött az irányított széthúzás korszakát éljük. Így valójába’ nem gyűttünk össze tisztelt mög szeretött tanárunk dr. Krékits József domborművének a léleplezésihő’, hanem korunk nem is olyan régi vívmánya segítségével figyelitők ezt a kis, de sokunknak jelentős ünnepségöt.

A Mestör, ahogy becenevin mink ütet neveztük, oroszra mög németre okított bennünket, mög még sokakat itt a Bethlen Gábor Gimnáziumba’. Hívatásáho’ tartozó földatait lelkiismeretösen ellátta, igyeközött a nyelveket nekünk úgy mögtanítani, hogy majd miután kikerülünk az életbe, annak hasznát is vögyük. Szöröncsénk vót, – mög tán neki is szöröncséje vót, – mer’ a gimnáziumunk tantestülete úgy válogatta össze osztályunkat, hogy abba’ azok járjanak, akik készek vótak heti hat órába’ tanulni az orosz. Szükség vót ennyi órára, hogy a nyelvtanon kívül mögisméködjünk egy kicsit az orosz nép kultúrájával is. A nyelvtanál kapcsolatba’ a Mestör löhet, hogy egy kicsit magosra tötte föl a mércét, mer’ az osztályunk nemcsak, hogy nem tudott betörni a казуистика, magyarul az esettan őserdejibe, de nem is igen mert az annak szélin levő ösvényre sē rálépni. Persze ez mögbocsátható a mestörnek, mer’ ű nemcsak tanár, de nyelvész is vót. De Krékits mestör mögtanálta a hangulati egyensúlyt is, mer’ vót olyan oroszóránk, hogy az orosz helyött olaszul tanultuk mög a Santa Lucia című dalt, amit ű is velünk énekölt. Máskor mög télön, oroszóra helyött korcsolyázni vitt bennünket, oszt ű is velünk korcsolyázott másik szeretött orosz tanárunkkal, Földesi Ferencsel, Fjodorral egyetömbé’. A szigorúsága okos diplomáciával párosult.

Most így, az érettségink óta eltelt 58 év távlatából ezzel a szerény domborművel szeretnénk alma máterünk jelenlegi, mög

jövöbeni diákjait emléköztetni, hogy tanáraikat, akik számukra maradandót alkotnak, mögilleti a tisztölet mög a szeretet.

Én személy szerint sokat köszönhetök neki, mer’ tanítása olyan alapos vót, hogy az orosz tudásom révén nagyon sok helyre ellátogattam a világba’, mög a keze alatt az orosz mög a németöt úgy mögtanultam, hogy abbul mög tudtam élni. Ezér’ Krékits mestör köszönöm a tudást, amit nekünk ajándéközött. Béke poraira! Спасибо большое и царствие Вам небесное, és Vielen Dank und Friede Ihrer Asche.

2020. szeptember – Samu János

*

PRO IUVENTUTE

Mikor hozzákezdtem gondolataim összegyűjtéséhez, eszembe jutott Rippl R. „Amikor ez ember visszaemlékezéseiből él” címet viselő képe. [...] Persze nemcsak időskorban emlékezik az ember, de ez az az életszakasz, amelyre leginkább jellemző a tudati emlékképek felidézése. Ady *Este a Boisban* című versének következő sorai is bizonyítják, hogy már 27 éves korában is emlékezik, nosztalgiazik a költő: *Hahó, kocsis: kis, fehér házba, / Amott, amott. Hahó. Repüljünk. / Hajts, hajts. A múltba, ifjúságba.*

Itt van (!) Grezsa tanár úr is, mert felöltik bennem Juhász Gyula *Testamentomának* első két sora is: *Szeretnék néha visszajönni még, / Ha innen majd föld alá megyek,...*

Ez utóbbi kezdő sorokat az emlékek újraélésének misztériuma generálja. [...]

Mimikája, tekintete, hanghordozása, hanglejtése igen differenciált, mindig bujkáló mosolya őszinte, mágikus és baráti-an szuggesztív volt. [...] Mi, mint pedagógust ismertük meg, de főiskolai korszaka tudományos munkálkodásának híre, ha késve is, de eljutott hozzánk. Közel 20 évet (1954–1973) töltött gimnáziumunkban, ebből 11 igen munkás évet a mi érettségi vizsgánkat követően.

MÁTÉ HUNOR | Dr. Krékits József

A mi időnkben még nem volt nyelvi laboratórium, és még nem ismertük a szinkódolt nyelvi gyakorlatokat sem. Ezek a nővumok a Mester számára hihetetlen termékeny 1960-as években születtek. Eredményei elismeréseképpen nyerte el 1968-ban a „Kiváló tanár” címet.

A Juhász Gyula Tanárképző Főiskolára hatalmas szakmai tapasztalattal és az említett kitüntetéssel felvértezve érkezett meg 1973-ban. Nem volt tolaököd, de elvtelen sem. Etikája a geometria nyelvén megfogalmazva: két pont között a legrövidebb út az egyenes.

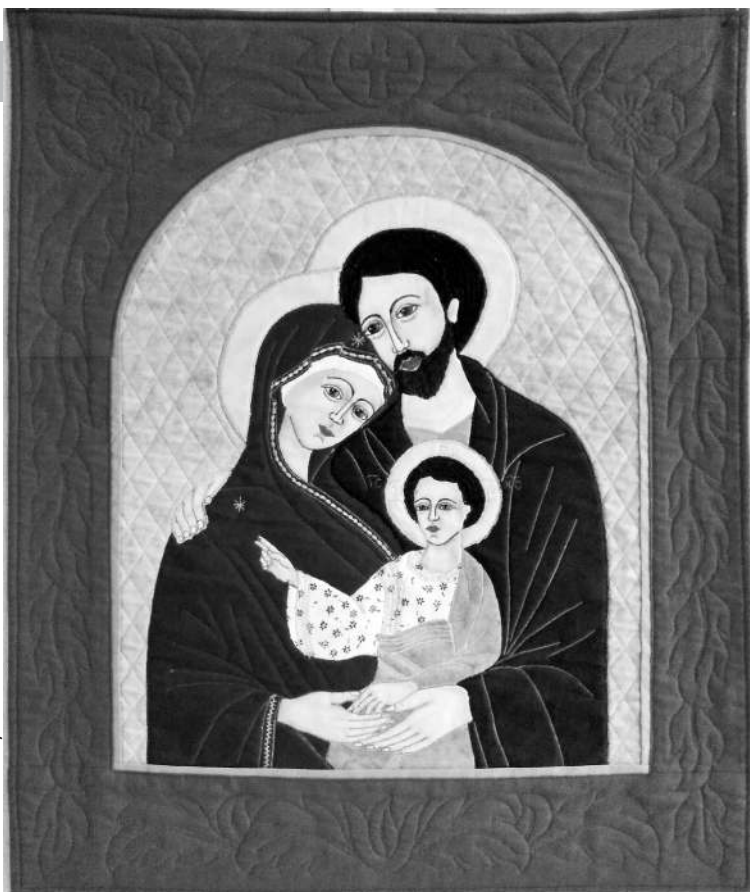
Permanens továbbképzéssel fokozatosan, minden lépésért megküzdve jutott el a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karán az Orosz Nyelv és Irodalom Tanszék vezetői posztjájáig, és több tudományos fórum tagságáig (MTA Nyelvtudományi Bizottsága, Societas Linguistica Europaea, Szegedi AB Nyelvtudományi Munkabizottsága). [...] Míg pedagógusi és nyelvész sokoldalúságáról csak szuparlatívuszokban tudunk beszélni, addig emberi tulajdonságait és anyagi javait taglalva a puritán jelző használatára kell szorítkoznunk. Ha valaki ebben kételkedik, akkor látogasson el Vásárhelyen a Szívárvány utcába, és tekintse meg a kis földszintes Krékits házat, ahol egy időben három generáció is élt. [...]

Kedves Mester! Őszintén bevalljuk, hogy ma is elcsodálkoöunk azon, hogy mennyi mindennel járultál hozzá intellektusunk sokirányú gyarapodásához. Te igazi József voltál, mert nemcsak meleget hoztál a zsákodban, hanem ennél fontosabbat is: SZERETETET.

Domokos Tamás

(Elhangzött a relief avatásakor 2020. szeptember 26-án. A teljes avatóbeszéd az *ELÁTÓHATÁR* 2020/1. számában olvasható.)

Fotó forrása: Domokos Tamás

POKOMÁNDY ZSUZSA | A SZENT CSALÁD | IKON
2018-BAN RÓMÁBAN, A "100 JÁSZOL" NEMZETKÖZI PÁLYÁZATON
MAGYARORSZÁGOT KÉPVISELTÉ

A FOLTVARRÁS VARÁZSA

A Pokomándy Zsuzsanna patchwork alkotásaiból rendezett kiállítást, – a díszítőművészet gyöngyszemeit újragondoló textil kézműves remekeit – a Bessenyei Ferenc Művelődési Központban láthatták az érdeklődők, melyet Hézső Ferenc Munkácsy-díjas festőművész nyitott meg.

Emlékezet szerint az első foltvarrott terítőket Buddha készítette, a neki vallási áldozatul szánt selyemdarabokból, melyeket templomi imaszőnyegeknek használtak. A kutatásoknak köszönhetően tudjuk, hogy a korai időszakban a foltvarrás az ókori görögöknél is ismeretes volt. Napjaink foltvarró hagyománya azonban Angliába vezethető vissza, ahonnan a kivándorlók az 1700-1800-as években Amerikába vitték ezt a technikát, ami a szegény ember leleményességéből művészetté nőtte ki magát. A foltmozaik készítése önálló gondolkodásra ösztönző alkotói tevékenység, mely ismét fénykorát éli.

A színek kavalkádja, a technikai megoldások gazdagsága, a kelme matériája: az egyszerű lenvászonról a selyem és brokát lenyűgöző finomságáig, a határtalan fantázia és precizitással, türelemmel készített munkák mind egyszeri és megismételhetetlen alkotások, melyek magukon viselik alkotóik attitűdjeit.

Nagy utat tett meg a foltvarrás technológiája, míg mi, magyarok is szívünkbe zártuk, noha székelő őseink viseletüket, lakó környezetüket előszeretettel díszítették ily módon.

A patchwork technika rajongó tábora egyre szélesebb, az alkotótevékenység öröme túl egyéni elmélyülést, ugyanakkor közösségi összetartozást is jelent.

Nagy lendületet adott a hazai patchworknek a Dolányi Anna textilművész által alapított Magyar Foltvarró Céh. Több alkalommal ellátogatott Hódmezővásárhelyre is a helyi alkotók munkáiból rendezett kiállításokra, ahol tanácsaival látta el őket.

Hódmezővásárhelyen 1989-ben Feketéné Loványi Erzsébet iparművész, textiltervező vezetésével indult el a Petőfi Sándor Művelődési Központban egy foltvarró tanfolyam, amit több mint húsz ember el is végzett. Ezt követően klubként működtek tovább. Pokomándy Zsuzsanna is itt került kapcsolatba a foltvarrással, aki 2000-tól a Margaréta Foltvarrók vezetője.

Gyermekkorától szinte mindenféle kézműves tevékenység érdekelte. Anyai nagymamája varrt, necchálót kötött, kertészkedett, nagypapja ács volt, gazdálkodott, mindent megjavított a ház körül. Apai nagymamája gyönyörűen hímzett, varrt, nagynénje szépen szőtt, és a perzsaszőnyeg készítésében jeleskedett. Édesanyja mestere volt a necc befűzésének, a perzsaszőnyeg készítésének, aki neccbefűzéssel egészítette ki a család jövedelmét. Terítő, függönyök dicsérik keze nyomát. E milliók köszönhetően Zsuzsa is megtanult perzsaszőnyeget csomózni, hímezni, neccet befűzni, kézzel, majd géppel varrni, de még fát is faragni.

Több mint száz textil munkát, köztük: ágytakarókat, párnákat, táskákat, terítőket, faliképeket, textil ikont, tükröt, függönyt és ajándéktárgyat készített.

Változatos technikával dolgozik. Kísérletező alkat, melyet kreativitása és szakmai jártassága egyedire emel. Elmondása szerint szereti a sablonok egyedi alkalmazását, a különféle díszítőelemekkel való kombinálását; hímzéseket, szabad gépi tűzések variációit. A tradicionális munkák a kedvencei, melyekben visszatérnek a népi hagyományok motívumkincsei, a materiát tekintve pedig a képfestő anyag alkalmazása. Szín- és anyagválasztásában, technológiai megoldásaiban mindig a harmóniára törekszik. Ezek által lehetővé válik számára – a kísérletezésen túl – a foltvarrás klasszikus formavilágának megújítása napjaink modernitás iránti igényei szerint. Üveget és ikont is fest, illetve tűzzománc tárgyakat készít, melyek textil táskáinak szerves részét képezik, létrehozva egy teljesen új formavilágot.

Munkáinak többsége zsúrizett, iparművészeti zsűri számmal is elismert. Tagja a 30 éves *Magyar Csipkekészítők Egyesületének*, a *Magyar Foltvarró Céhnek*, melynek országos pályázatain és szakmai napjain rendszeresen részt vesz, emellett külföldi kiállításokon is sikerrel megjelenik, mint legutóbb Veronában, melynek jövő évi *Kincseink* pályázatára a necc-csipkét is beépíti munkájába. 2014-ben *Kaleidoszkóp* kategóriában 2. helyezést, majd 2018-ban *Tradicionális* kategóriában 1. helyezést ért el, ugyanakkor a pályázat nagydíját is ő kapta meg. 2011 óta vesz részt a Magyar Kézművességért Alapítvány országos pályázatain, ahol hat alkalommal, míg az Alkotó Pedagógusok Régiós pályázatán ötször díjazták alkotásait.

Pokomándy Zsuzsanna a textiltechnikáját tökéletesítve, családi örökségének csiszolásával jutott el a művészi kifejezés szintjére, aki az elmúlt 30 évben kiemelten a necc-csipke készítésével és tanításával foglalkozott, mely a Vásárhelyi Értéktárban a népművészet egyik ágaként is elismert lett.

Benák Katalin

Patchwork galéria az eLátóhatár 2020/1. számában.

TRADÍCIÓ ÉS MODERNITÁS

A Kállai Ernő művészettörténeti és műkritikusi ösztöndíjas Képiró Ágnes művészettörténész jelenleg az ELTE-BTK-n doktori tanulmányait végzi. Kiadványszerkesztői és publikációs tevékenysége főként a Tornyai János Múzeum kötetében, folyóiratokban, tanulmánykötetekben követhető nyomon. Önálló kötete: *Történelmi sorsfordulók egy alkotó értelmiségi életpályája tükrében.* (Belvedere Meridionale Kiadó, 2020.)

► Művészettörténészként hogyan látja Hódmezővásárhelyt?

Nemcsak művészettörténészként, hanem „messziről jött emberként” is van szerencsém látni Hódmezővásárhelyt, melyen végzős szegedi egyetemistaként utaztam át először, s annyira megragadott a város kisugárzása, hogy azt éreztem, itt szeretnék dolgozni. 2018 szeptemberében kerültem a múzeumba művészettörténészként, azóta látok bele mélyebben a helyi művészeti és kulturális életbe. A város művészeti tradíciói, az alföldi realizmus hagyományai, valamint a hazai kortárs művészet tág keresztmetszetének a Vásárhelyi Őszi Tárlatokon évről évre történő reprezentálása komoly rangot ad a városnak nemcsak regionálisan, hanem a hazai művészeti szcéna egészében is. Nagyon fontos a befogadóközönség is: a városnak egy komoly, polgári hagyományokat őrző és tisztelő, kultúraszertető közönsége van, mely országosan is unikálisnak számít.

► A művészeti élet terén milyen kihívásokat lát benne?

Hódmezővásárhelyen egyszerre fontos a tradíciók őrzése és a kortárs szellem, a művészeti frissesség jelenléte. E két jelenségnek minden korban egyaránt érvényesülnie kell, emellett nem szabad megfélemlíteni a helyi művészközösségekről sem, akiknek egymással és a kultúraszertető közönséggel való találkozásait kiállítások, publikációk, szakmai találkozók formájában támogatni esszenciális jelentőségű feladat. Napjainkban talán az egyik legnagyobb kihívás a fiatal tehetségek helyben maradásához, ideköltéséhez való ideális körülmények megteremtése. Bár szerencsésnek mondhatja magát a város, hogy helyben élő fiatal és középgenerációs művészei, valamint idős mesterei között is vannak rangos díjakkal kitüntetett, országos elismertségű alkotók.

► Beszélne az Ön kutatási területéről?

Tágabb értelemben véve az 1945 utáni kultúr-, művészet- és értelmiségtörténet iránt érdeklődöm, ezen belül a könyvkiadás- és a grafikatörténetre fókuszálok. Szűkebben Kass János széleskörű munkásságát kutatom, hiszen ő nemcsak könyvillusztrátorként, hanem az alkalmazott művészetek számos területén maradandót alkotott, miközben kiváló kapcsolatot ápol kora értelmiségi elitjével. Művészetével először Csesztvén találkoztam, ahol *Az ember tragédiájához* készült grafikai azonnal bűvöletbe ejtettek, később egyetemi szakdolgozatomat is a Madách-i fő mű illusztrációsorozataiból írtam, melyben hangsúlyos szerepet kaptak Kass rézkarcai. Ezt követően kezdtem hozzá az életmű feldolgozásához, mely egy ilyen kvalitású, termékeny alkotó esetében több éves kutatási és disszeminációs tevékenységet igényel. A kutatási eredményeimből monográfiát és oeuvre-katalógust szándékozok összeállítani, terveim szerint a művész születésének centenáriumára.

► Van-e kedvenc műalkotása? Miért?

Nincs kifejezetten kedvenc műalkotásom, inkább sok állandó és még több változó kedvencem van. Azt szoktam mondani, hogy a jó műalkotás bizserget, miközben utazik benne a tekintet. Minden jó tárlaton megvan az a négy-öt mű, melyek miatt nehéz szívvel teszem ki a lábamat a kiállítótérből, ezeket megpróbálom minél mélyebben rögzíteni magamban. Nagyon szeretem a jó kuratori koncepcióval, szellősen megrendezett kiállítótérek.

Többnyire grafikákban, festményekben mélyedek el, de a jó plasztikát is tisztellem, lenyűgöz az a mesteri tudás, mely működteti a folyamatot és létrehozza a kész műalkotást.

KÉPIRÓ ÁGNES MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

► Nemcsak műalkotások szemlélése során szeret „utazni”, hanem a mindennapokban is. Mennyire segítik munkáját, látásmódja alakulását az utazásai?

Az a típus vagyok, akinek nem esik nehezére jönni-menni, így az sem terhel meg, ha a heti egy kutatónapomat budapesti forrásörző intézményekben töltöm, majd ezek zárása után szívesen látogatok meg galériákat, műtermeket. Magyarország művészeti-kulturális élete a fővárosra koncentrálódik, így a hazai trendeket, illetve azok változásait is leginkább Budapesten érzékelhetjük. Emellett szívesen töltök kisebb-nagyobb időszakokat külföldön, felszívva a helyszínek lelkületét. Ezek az utakon érzem leginkább, hogy kinyílik a világ, de azt is, micsoda értékek rejteznek idehaza. Ezek a parallel megélt tapasztalatok beépülnek a személyiségembe, ezáltal a mindennapi tevékenységembe is. A legfontosabb hazahozott „úticsomagok” pozitív emberi magatartásokról, valamint annak a humánus attitűdnek a mindenkori jelenlétéről szólnak, mely az emberiség történetének civilizációs bölcsőjében született meg, s mai napig élte-ti bennünk a jót.

Benák Katalin
fotó: Arany-Tóth Attila

A TORNYAI JÁNOS MÚZEUM KÉPZŐMŰVÉSZETI GYŰJTEMÉNYÉNEK LEGÚJABB DARABJAI

A Tornyai János Múzeum közel négyezer tételből álló Képzőművészeti Gyűjteményét Tornyai János festőművész alapozta meg, mintegy ezer darabos, 1936-os adományával. Az intézmény 1951-ben vette fel Tornyai János nevét, aki előtt 2019-ben, születése 150. évfordulója alkalmából emlékével tisztelgett. A jubileum jegyében a múzeum kiadványokat jelentetett meg, és számos programot, kiállítást, konferenciát szervezett. Ebbe a sorozatba szervesen illeszkedett be 2019. október 15. és 24. között a XX. Vásárhelyi Festőszimpózium, mely Tornyai munkássága előtt tisztelgve az „*Hommage à Tornyai János*” nevet kapta, egyúttal tematikát is adva a szimpóziumnak, hiszen a vásárhelyi szimpóziumok jellemzően tematikamentesen zajló, alkotófolyamatokkal és szakmai találkozókkal teli rendezvények, immár két évtizede.

A legutóbbi festőszimpóziumon hét képzőművész vett részt: a Hódmezővásárhelyen élő és alkotó Kéri László Munkácsy-díjas és Tornyai-plakettes, Szabó Klára Petra Tornyai-plakettes és Sonkoly Tibor festőművészek. Az ország más területeiről négy alkotó érkezett: a *Vásárhelyi Őszi Tárlatok*-ról jól ismert Papageorgiu Andrea és Rózsa Luca Sára, a Szolnoki Művésztelepet vezető Verebes György Munkácsy-díjas festőművész, valamint a vásárhelyi kötődésű Szuharevski Mihály. A szimpózium időtartama alatt a művészek a közös és inspiratív alkotómunka mellett látogatást tettek Hódmezővásárhely tágabb környékén, megismerve Tornyai János művészetének inspirációs helyszíneit. A találkozó alatt keletkezett művekből válogatva, 2020. január 18-án, Tornyai János születésének 151. évfordulóján – egyben a Tornyai-emlékév zárónapján – beszámoló kiállítás nyílt a Tornyai-múzeum emeleti csarnokában. A tárlat zárása után az alkotók egy-egy művel gyarapították a Tornyai János Múzeum Képzőművészeti Gyűjteményét.

2020 elején festőszimpóziumi ellentételezésből összesen nyolc alkotás került az intézmény gyűjteményébe, melyek jellemzően figurális kompozíciók. Sonkoly Tibor alkotói attitűdjére jellemző, hogy nem törekszik nagyobb sorozatok létrehozására, nála

minden téma újabb és újabb megvalósítási folyamatokat indít el. A Képzőművészeti Gyűjtemény számára adományozott *Mári Tornyai nyomában* című festmény már a címében is utal Mária, a Tornyai által felfedezett festőnőre, aki – Tornyai cselédjeként titokban használva Tornyai festőeszközeit – nemcsak az alföldi realizmus nagy mesterének szemléletét vette át, hanem naiv „modernségével” hatott is Tornyaira. Kéri László *Tanulmány III.* című, expresszív erejű pasztellképének fekete háttéréből a szinte kiugró, frissen, vázlatszerűen komponált három alak erőteljes érzelmeket, nyugtalanságot közvetít. Hasonlóan nyugtalan világ jellemzi a szimpózium legfiatalabb, a 65. *Vásárhelyi Őszi Tárlaton* Fiatal Festők Nívódíját elnyert Rózsa Luca Sára képeit. A festészetében szakrális toposzokat és művészeti referenciákat egyaránt idéző alkotó *Bacchus* című, sűrű és laza ecsetkezeléssel készült olajfestményének szereplője a mindennapi ember keresztrefeszítettségét ábrázolja: a bor és mámor isteneként a földi javakat testesíti meg, egyben a krisztusi életet is ellenpontozza. Verebes György munkásságát az utóbbi években egy nagy sorozat, a *mudrák* alkotása jellemzi. Az emberi test egyik legkifejezőbb része, a kéz önálló személységként, felnagyítva jelenik meg vásznain. A *Titok* című olajfestmény egymást részben takaró női kézfejei a rejtőzködés, az aggodalom, de a lélek misztikus, gomolygó világának kifejezői is. Papageorgiu Andrea *Ágasbogas* című, metaforikus értelmű képen időtlen ködös-meleg színtónusú, jelzészerű háttér előtt gabalyodnak egymásba a finom lelkületű, erős rajzi megformáltságú kopár fák ágai.

A legutóbbi szimpózium perszonális kapcsolatainak, illetve az együtt töltött szabad és kötetlen alkotómunkának és kirándulásoknak korlenyomatai sajátos módon rögzültek Szabó Klára Petra és Szuharevski Mihály képein. Szabó Klára Petra 2014 nyarán kezdett bele egy képeslap méretű elemekből álló, vizuális napló-sorozat festésébe, amely az elmúlt évek külföldi és itthoni élményeit, látványait, érzeteit veszi számba. Az utazások alatt felhalmozódott élményanyagok egyfajta ablakként, visszatekintésként de-

finálhatóak, miközben kontrasztként beemelésre kerülnek a művész magyarországi lakhelyének, Hódmezővásárhelynek mindennapjai is. Az alkotó a mozzanatok, helyszínek, gesztusok olyan aspektusára helyezi a hangsúlyt, melyek önidentifikációs szempontból is fontos jelentéssel bírnak, letapogatva és tágítva az emlékezet láthatatlan struktúráit, így a megélt emlékképek és azok személyes átirata azonos hangszínyvel elevenedik meg a képmezőkön.¹ A jelenleg közel 100 kisméretű akvarellből álló sorozatnak a múzeumi gyűjtemény számára adományozott *Mártély 2019. I. és II.* című művein egy-egy olyan alkotó látható háttal állva, a holtág felé fordulva, akik a legutóbbi szimpózium meghívott művészei voltak. A kisebbik, fekvő formátumú akvarellen távolba néz Rózsa Luca Sára félalakja, a sorozat másik elemén Szuharevski Mihály egész alakos, könnyed ecsetkezeléssel felvitt, laza, sziluettzerű alakja szinte beleolvad a tájba, így válik képileg is szerkesztésévé az ember a környezetének. Szuharevski Mihály nem maradt adósa Szabó Klára Petra gesztusának, ugyanis egy róla készült, attribútumokkal teli akril kép adományozott a gyűjtemény számára. A *Magyar táj japán szemmel* című kép a *Magyar táj nemzetközi ecsettel* sorozat része. A kép háttérét egy összerendezett növénykompozícióból alkotott sál alkotja, mely folytatódik az alak skandináv retrót idéző ruhájában, kiemelve a művésznő karakteres arcát.

A Tornyai-emlékév jegyében megrendezett szimpózium terméséből a múzeum Képzőművészeti Gyűjteménye nemcsak hazai kortárs, modern szemléletű, de tradíció-tisztelő festményekkel is gyarapodott, melyek reprezentálják a vásárhelyi művészeti hagyományokat és a közösségi alkotás napjainkban is esszenciális szükségességét.

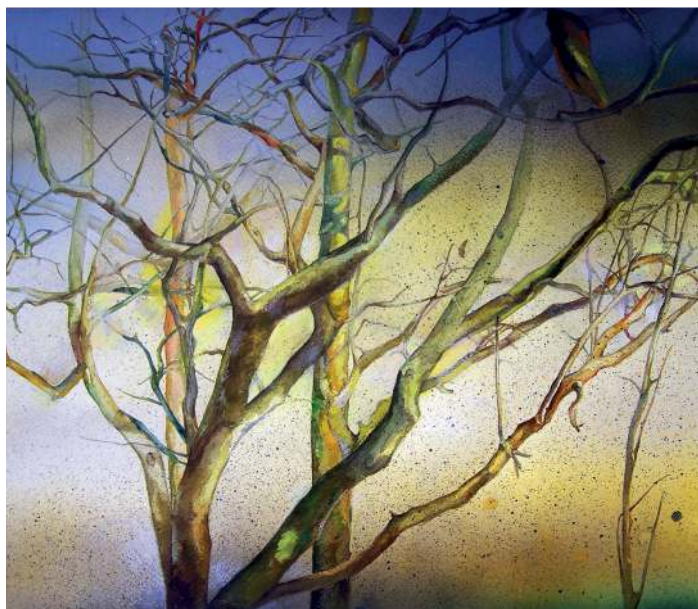
Képiró Ágnes

Képek forrása: Tornyai János Múzeum

Fotó: Donka Gábor

1. Somosi Rita: Wanderlust. https://szaboklarapetra.blogspot.com/2016/09/wanderlust.html?m=1&fbclid=IwAR1zyRXfBkEV5r8eS90XK4U1Up3j_bd0Q62jgx20jq0PBdsJ8g1z7B19xU

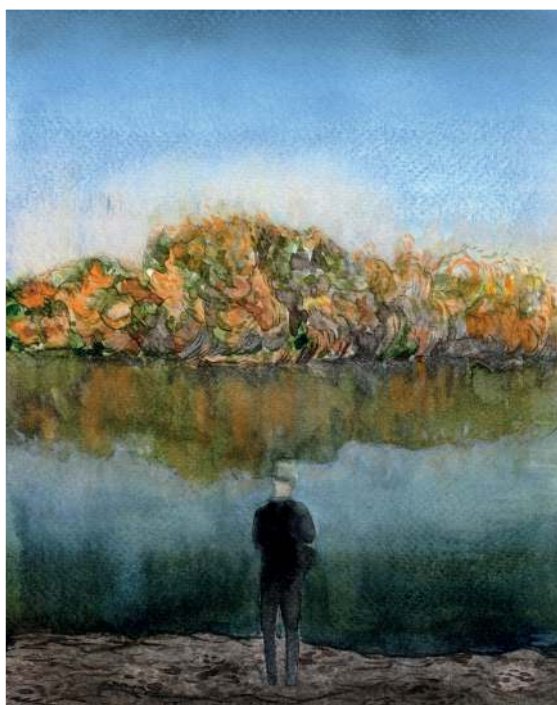
XX. VÁSÁRHELYI FESTŐ SZIMPÓZIUM

PAPAGEORGIU ANDREA | Ágasbogas

SZABÓ KLÁRA PETRA | Mártély, 2019 . I.

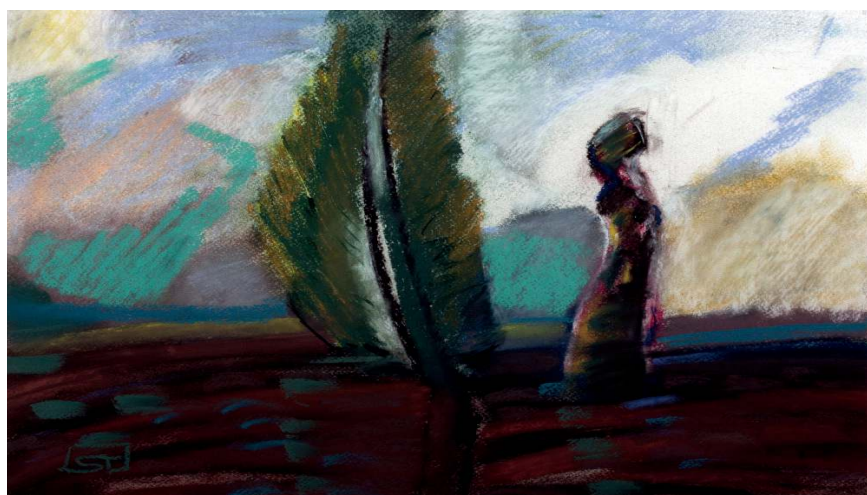
SZABÓ KLÁRA PETRA | Mártély, 2019 . II.

KÉRI LÁSZLÓ | Tanulmány III.

SZUHAREVSZKI MIHÁLY | Magyar táj japán szemmel

SONKOLY TIBOR | Tornyai Mári nyomában

RÓZSA LUCA SÁRA | Bacchus

Forrás: Turóczy János

BOZÓ KÁLMÁN | Cickafarkos tanya

Forrás: Turóczy János

BOZÓ KÁLMÁN | Tél